

פרק חמישי

ענף א.

אחרי שנתבאר דמותר להעריך את השעון בערב שבת כדי שידליק בשבת, יש להקפיד אם יכולים לצדק צמולש"ק על אור זה שהדלק בשבת ע"י בלי ברכת מאורי האש או לא.

איתא במס' ברכות דף נ"ב ע"ב "ת"ר אור ששבת מצרכין עליו ושלח שבת אין מצרכין עליו, מאי שבת ומאי לא שבת, אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא, והתניא אור של חיה ושל חולה מצרכין עליו, אמר ר"י בר יוחנן מאי שבת ששבת מחמת מלאכת עבירה, תנ"ה עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למ"ש מצרכין עליו". והנה זה ודאי דלגבי העכו"מ עלמו לא השיב כלל מלאכת עבירה ואדרבה מלווה הוא שלא לשבות ואם שבת חייב מיתה, ואפי"ה לא מיקרי שבת ממלאכת עבירה כיון דמלאכת ההדלקה שעשה העכו"מ אילו עשה בן ישראל לא היה שבת ממלאכת עבירה, א"כ ה"י צ"ד שהדלק ע"י הכלי נמי י"ל דלא מיקרי שבת כיון דמאי דקא עבד הכלי בשבת אם היה עושה בן ישראל היה עובר עליו לא מיקרי שבת ממלאכת עבירה. ולכאורה נראה חלוק פשוט דשאני הדלקת נכרי משום דעכ"פ אסור לישראל שיאמר לו להדליק משום איסור אמירה לעכו"מ ולכך חשיב קצת כמלאכת עבירה, משא"כ צ"ד נהי דבשבת עלמה אסור לעשות בן מ"מ כיון דשרי להעריך הדלקה זו מערב שבת לא השיב כלל מלאכת עבירה הו"ל ואיכא היתר לישראל עלמו לעשות בן ע"י הזמנה מע"ש משא"כ אמירה לעכו"מ דאסור אף קודם השבת.

אמנם נראה דפליגי בה רבוותא דהנה אבא דפסק השו"ע צ"ח דמצרכין על אור שהדלק בשבת לחיה ולחולה, כתב המג"א בסק"ז "אם אין זהם קבוע דוקא ע"י עכו"מ ואם יש בו קבוע אפי" ע"י ישראל" ועיין בא"ר שם סק"י שהשיג ע"ז וז"ל: ולא נהירא לענ"ד דאם אין קבוע איסור גמור שלא שבת ממלאכת עבירה מיקרי אף שמוחר לישראל לזוות לעכו"מ מ"מ לישראל עלמו אסור, ודמי לגר שהדליק נכרי בשביל עלמו בשבת דאסור אף שמוחר לישראל להשתמש בשבת, וכן משמע מדכתב הלבוש שאפי" ישראל הי' יכול לעשותו

ע"כ הא צאין סכנה שאין ישראל יכול לעשותו אקור עכ"ל, ועיין בתו"ש שכתב: ולפי הנראה הדין עמו אכן כיוון דגם הט"ז בסק"ה גמ' ק"ל הכי וגם בשו"ת מי"ע חיתא ג"כ הכי וקשה לומר שהבך רבוותא יטעו בדבר פשוט כזה, לכך נראה לומר דק"ל לחלק דשאני נר שהדליק עכו"ם ללרכו שאין שום היתר לישראל לומר לו לעכו"ם שידליק נר זה דאע"ג דקיי"ל דמותר לומר לעכו"ם עשה מלאכתך כמ"ש ק"י ש"ז ק"ד היינו אם אין ישראל נהנה אח"כ ממנו כלל אי"כ לא ניחא ליה בכך אצל אם גם הישראל נהנה ממנו אח"כ ודאי אקור כיון דניחא לו בכך וכמ"ש ר"ש ק"י רמ"ג בכלל הדברים ע"ש,* וא"כ שפיר מקרי לא שבת, אצל אם מדליק ללורך חולה שאין צו סכנה דשרי אף לישראל לומר לעכו"ם שידליק את הנר ללורך החולה שאין צו סכנה מקרי שפיר שבת ממלאכת עבירה עכ"ל, וא"כ לכאורה נראה דה"ה גמ' צ"ד לדעת הט"ז והמג"א מצרכין שפיר כיון דמותר לעשות כן בערב שבת.

אבל צאנא ל"ע דמנלן דצעינן למיזל בחר ע"ש ודלמא כיון דשבת עלמא אקור לישראל לגרום הצערה זו לא חשיב כלל שבת ממלאכת עבירה. וגם על דעת הט"ז והמג"א יש לתמוה דמלשון הב"י צטור ובשו"ע משמע דלא חלי כלל באיקור אמירה לעכו"ם שהוא רק שבות אלא כתב: "כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר לא שבת ממלאכת עבירה מיקרי" וא"כ מה דחקס לחדוש זה לומר דחלי באיקור אמירה לעכו"ם. ונראה דר"ל משום דקשיא להו דהא קיי"ל דשבת רק דחוייה היא אלל חולה שיצ"ס אצל לא הותרה צהיתר גמור וא"כ נר שהדליק בשבת לחי ולחולה ע"י ישראל גבי דהיתר הוא לעשות כן בשבת ואדרבה מזה קטעיד מ"מ לענין ברכת מאורי האש אמאי לא חשיב כנר שהדליקו עכו"ם בשבת ללורך עלמו דאף דמותר לו לעשות כן ולא נעשה צה ממלאכת עבירה כלל ואפ"ה לא מיקרי שבת ממלאכת איקור, ולכן ק"ל דהיכא דאיתעצד מזה צהדלקה זו לא אקרו חכמים לצרך עליה נשום דלא חשיב כלל ממלאכת עבירה אלא מזה ולכך נר שהדליקו עכו"ם בשבת ללורך חולה גמור שאין צו סכנה כיון דמזה על ישראל ללוותו חשיב כאילו העכו"ם עשה צהדלקה זו מזה ולא עבירה, והיינו משום דהדלקה כזו ע"י עכו"ם מזה היא גם לישראל ולכך אין שום גנאי לצרך עליה, וכע"ז כתב גם צעמח"ס בגדי ישע עיי"ה. אצל עכ"פ כל זה שייכא רק היכא דהדלקה זו חשובה מזה צה"ג דמותר לעשות כן גם בשבת משא"כ צ"ד עדוין יש להסתפק דאפשר דלא חשיב כלל שבת ממלאכת עבירה כיון דשבת עלמא אקור לעשות כן.

וידידי הרה"ג ר' יצחק ראזינטל שיחי העיר לי צזה דר"ל כיון דמיד עס הערכת השעון צע"ש נעשית כצר בהדלקה מניילא, חשיב כאילו כצר גמר ישראל להדליקו צע"ש, ובפרט עפ"י דברי הנמ"י צמק" צ"ק שכתב דחשיב כאילו נגמרה כל בהדלקה צע"ש ולא בשבת לכך לא מיקרי כלל שנעשה צה

בשבת מלאכת עבירה. אמרם לענין נראה דאף דלגבי מעשה האדם השיב כאילו נמרה צ"ש נ"מ לגבי פעולת ההדלקה של השעון נראה ודאי דהשיב כאילו כל ההדלקה נעשה בשבת, וא"כ מקתבר דצכה"ג לא מיקרי שבת ממלאכת עבירה. ורפ"ז ל"ע גם אם המנורה דולקת מערב שבת מ"מ כיון שכל רגע ורגע יולדת המכונה זרע חדש א"כ לא מיקרי כלל שבת ממלאכת חסור, ובפרט בזרע מתחלף בהחיותים היום מקבלים זרע כי אם לקורונו. ואין לומר דא"כ אותו אור שמצרכין עליו צמ"ש הוא כבר אור אחר שלא נעשה בו שום מלאכה בשבת והשיב כאור היוצא מן האצנים צמ"ש, הלא דבא צכה"ג אמרו שם בגמ' דאקור משום גזירה דעמוד ראשון, ועוד דהלא נתבאר דמה שאין לנו מרגישים כלל בצוי והצנעה בזרע מתחלף הוא מפני שמאור זה הוא רק מהמת החוט המלוכין שאינו מקפיד להתקרב עד שכבר בא זרע חדש המהממו שוב, וא"כ נראה דלא השיב כל רגע אש אחר אלא אדרבה השיב מתחילת ההדלקה ועד הכצוי כמו עמוד ראשון, וא"כ ל"ע כיון דהמשכת האור הוא ע"י מלאכת המכונה היוצרת כל רגע זרע כדי להמם יש להקפיד דאפשר דאף צכה"ג לא מיקרי אור שבת, ולא דמי לזרע שהוא דולק מצ"ש דמצרכין עליו צמ"ש דשאני הכח דלא קא עבד הכלי מעשה כלל משא"כ הכא שהמכונה שבתהמה שולחת כל רגע זרע חדש. ולפי"ז לכאורה נראה דהנראה ללכת מכל קפקא לקיך לבנות את האור צמ"ש ואח"כ לחזור ולעשות הדלקה חדשה אבל אי לא עבד הכי לא, ול"ע.

אולם נלענ"ד דיש לחלק בין מלאכה שהיה נעשית ע"י אדם דהשיב שפיר לא שבת ממלאכת עבירה כיון דצ"פ נעשה בה מלאכה כזו שאקור לישראל לעשות כן, משא"כ הדלקת אור ע"י בלי לא חל עליה כלל. שם מלאכה כיון דקפידא דקרא הוא לא על המלאכה עצמה שלא תעשה בשבת אלא שלא יתיגע מי שהוא מחמת המלאכה, ולכן נראה דלא השיב כלל מלאכה אלא כשהיה נעשית ע"י אדם. ובקבוצה זו אתי שפיר דצרי הכת"ס המוצאים לעיל צפרק ד' שכתב צמ"ק שבת דף י"ח. דאף דלא קי"ל בצ"ש דקצרי שבתות כלים נ"מ היינו דוקא היכי דהכלי עושה מלאכה מעצמו אפי' ע"י מעשה כגון רהיט של מים, אבל היכי שצמ"ס טובה מלאכה צדיק ע"י כלי של ישראל כגון גוי ההולך בצנחא של ישראל וכדומה מזהו הוא על שבתות כלים ואקור, ועיי"ש"ה שכתב שכן הוא דעת ירושלמי והרמב"ם ומקורו כן להלכה. ולאורה נראה חיפכא דהיכי דהמלאכה נעשית כולה ע"י הכלי אקור טפי משום שכל המלאכה נעשה ע"י הכלי ששבתתו עליו, משא"כ צמ"ס העושה מלאכה בכלי של ישראל לא השיב כ"כ כאילו הכלי עושה את המלאכה אלא כל המלאכה מתייחסת רק לפעולת העכו"מ דאין שבתתו עליו וא"כ מקתבר ויתר לאוקמי קרא דאקור שבתות כלים צכה"ג שהכלי עצמו עושה את כל המלאכה, ועפ"י הי"ל נראה דהיינו ה

דאמרו צירושלמי דאף צ"ה מודו דאקור „צטוודי צידן“ פירוש דאיכא חוצת שציתא על הכלים רק צבה"ג שהם גורמים עכ"פ למלאכה דהיינו שאדם עושה בהם מלאכה צידים דאז רצי קרא דחשיב כאילו גם הכלי עושה מלאכה ואקור, משא"כ כשהכלי עלמו עושה את כל המלאכה לא חשיב כלל מלאכה כיון דאין מני שהוא מתיגע מחמת המלאכה, ודו"ק.

ומיהו לכאורה נראה דכל זה הוא רק להלכה דקיי"ל צב"ה דאין מוחזקין על שציתא כלים, אבל לצ"ש דאית להו שציתא כלים מקתבר לומר דאף אם המלאכה נעשה ע"י כלי חשיב נמי מלאכה ולא מיקרי נר ששבת, וא"כ לדעת הצ"ח צק' רמ"ז שהחמיר לכל ירא שמים למושה לדעת הרוקח דאקור שציתא כלים גם אליבא דצ"ה היכי דהכלי קא עביד נעשה, ומדצרינו שם נראה דק"ל דצבה"ג שהכלי עלמו עושה את כל המלאכה כ"ש דאקור עפי', נראה דאף אם הודלק בשבת ע"י שטון שהוא הפקר ואין שציתא עליו מ"מ לא מיקרי אור ששבת כיון דמליק עכ"פ שהקפידה התורה גם על מעשה של כלי, וחשיב שפיר הדלקת נר ע"י כלי כמו ע"י עכו"ם.

אמנם נראה דאף אי שציתא כלים אקור מ"מ אין זה מחמת הכלי שהוא עושה מלאכה דמקתבר דלא דמי כלל לשציתא עצמו ושורו וחמורו דכיון שהם מתיגעים עכ"פ מחמת מלאכה שייכא בהו שפיר קפידא דקרא דלממן ינוח צבה"ג שהם של ישראל, משא"כ שציתא כלים נראה ודאי דלא אקור אלא משום דרצי רחמנא מקרא דוצבל אשר אמרתי אלכם תשמרו דאם הכלים עושים מלאכה חשיב כאילו הצעלים עצמם אינם נחים משום דגם הכלים הם כרגלי הצעלים והתורה הטילה עליו חוצת מגוזה כזו שגם כל רכושו השבת. ולפי"ז נראה דאם הודלק ע"י שטון שהוא הפקר א"כ הוא עלמו הלא נה אלא מאי דהכלי עכ"פ קא מדליק בשבת הא לא חשיב כלל מלאכה ומיקרי שפיר אור ששבת, ואפשר ימי דאף אם לא הפקור את השטון נמי לא דמי לעכו"ם שהדליק את הנר בשבת משום האי טעמא דאמרו, ול"ע.

עוד י"ל דהנה ראיתי צטמ"ק למס' צרכות שתניא אהא דמציא שם הגמ' עששית וכו' וז"ל: ול"ע מאי תניא נמי הכי דהא צרייתא היא צהדיא דאור של חיה ושל חולה מצרכין עליו עכ"ל, וי"ל דקד"א דוקא חי וחולה משום דפיקור' דוחה שבת וחשיב כמו חול, *משא"כ צעששית הדולקת מנ"ש דעכ"פ כל רגע ורגע עושה השלכת פעולה של הדלקה קד"א דלא מיקרי שבת, ולכך הציא תנ"ה דגם צהכי חשיב שפיר שבת משום דלא צעין שבת ממלאכה היתר אלא ממלאכת עבירה, ונראה ודאי דאף לצ"ש דקברי שציתא כלים ולא שרי לדידהו להניח נר דולק בשבת אלא משום טעמא דאפקרינהו מ"מ מיקרי שפיר נר ששבת וכמו דאמרו ול"ע.

ברם נלע"ד דלא נכון כלל לצרך צרבת מאורי האש על מאור האלקטרי מחמת

כמה טעמים וכמו שנבאר להלן בעמ"ה. דהנה צפרק הקודם נתבאר דהצטרה זו של מנורות ליבון שלנו חשיב כמו הצטרת גהלת של מתכת, וא"כ לא מייצגית לדעת הראש"ד דמהייב רק משום ממשל י"ל דלענין צרכה להזכיר שם שמים ראוי להחמיר יותר ולמיהש דאפשר דטעמים הוא משום דק"ל דמתכת כיון שאינו שורף לא חשיב כלל אש, וזה עתה הנה ד' לידו קצר חצני נזר על ה' שבת ורלויתי שם צמלחת מבזה ומצטיר קיומן רכ"ט קטוף י"א שכתב: והנראה לי צ"ח דהראש"ד קוצר כתי' הראשון בש"ס פסחים דף ע"ה. דגהלת של מתכת לא נקרא אש, והא דמייחייב שריפה צ"ח עושין להם פתילה של חצר ומותנין לתוך פיהם משום דכתיב צ"ח ישרף כל שריפות הבאין מאש ע"ל. [אך מה שכתב שם דהיראים קוצר דוקא כצוי ליתא צמחת משא"כ הצטרה שייכא שפיר אף צ"ח צמחת, נראה שהוא טעות דהא להדיא כתב ציראים: "ובאשר פירשתי שאין כצוי אלא צ"ח כן אין הצטרה אלא צ"ח ע"ה" ועיי"ש בהגהות תועפת ראש אחר קנ"ה, ומאי דקשיא ליה לצ"ח צמחת" ז"ל דא"כ למה נקט צטרה מכבין גהלת של מתכת מפני שכצוי שהיה צמחין צלופי זכב וכסף ה"ו צמחת של עץ ולא של מתכת, ואי בדעת הראש"ד ה"ו לרוב לומר משום דלא חשיב כלל אש, נראה דהיראים קוצר דאף כצוי של דליקת בגדים ואוכלים נמי לא חשיב כצוי דהורייתא מפני שאינו עושה פהם אלא אפר, והיינו משום דלא דמי לכצוי שצמחין, ועיין ציראים ק' ד"ש ובהגהות שם אחר ה' צמחין כצוי בגדים וצ"ח] ואף לדעת הרמב"ם ז"ל נמי ל"ע לפי מה שנתבאר דהצטרה זו שאין בה שום כליון לא חשיב הצטרה עצמה אלא רק תולדת מצטיר, וא"כ דילמא כיון דלא תקנו חכמים צרכה זו אלא לזכר שצרה האור צמחין שנטל אדרי"ר צ' אצנים והקושן זו צ"ח וילא מיהן אור, אפשר דאף אין צמחין דוקא הצטרה דאית בה כליו כמו התם, משא"כ הצטרה זו דחשיב רק תולדת הצטרה מנלן דמצרכין עליה, ואף דמקשה דלא דמי כלל למלאת שבת דצמחין דומיא דמלאת המשכן, מ"מ כיון דעכ"פ לא דמי אש זה לא שבהזכירו רז"ל אפשר דאקור.

עוד י"ל עפ"י מאי דאיתא בגמ' צרכות מ"ג ע"ב, ת"ר גהלים לוחשות מצרכין עליהן אוממות אין מצרכין עליהן, ה"ד לוחשות אמר רב הקדא כל שחילו מבינים לתוכן קיסם ודולקת מאלוה, וצירובלמי צרכות פ"ה ה"ו איתא נמי מצרכין על השלשצת ואין מצרכין על הגהלת, ודין זה הוא תוספתא צמחין צ"ח צ"ח צמחת ז' "המשה דברים נאמרו צמחת גהלת של הקדש מועלין בה שלשצת לא נהנין ולא מועלין בה, גהלת של ע"ז אסורה שלשצת נטרה, המילוא גהלת לרבי"ר חייב שלשצת פטור, המידה הגהת מחציתו אסור גהלתו ומותר בשלשצת, מצרכין על השלשצת ואין מצרכין על הגהלת, וא"כ נראה דצמחות שלנו דלית בהן שלשצת אין מצרכין עליהן צרכת מאורי האש.

אמנם נראה דז"ל דלכך צמחין דוקא שלשצת משום דהבנים לאורה משא"כ

גחלת עמומה שאינה לוחשת אין נהנין לאורה ולכך אין מצרכין עליה, וכ"כ בהגהות מנחת זכוריה על חוספתא, ולפי"ז צמנורות אלו שכן מאורות הרבה גם צלי שלהבת שפיר מצרכין, וזהכי מתישב שפיר מה שתמה היש"ש צמק צולה דאמאי לא תני תנא דידן בגמ' צולה דף ל"ט ע"א שם דברים וליחשב גמי הא דאין מצרכין על גחלת ומצרכין על השלהבת כדחיתא בירושלמי ובחוספתא. וזה נראה משום דמשכחת גמי דמצרכין גם על גחלת צלי שום שלהבת, וכגון שהיא עשויה להאיר.

אבר עדיין ל"ע דאחא דאמרו בגמ' דמצרכין על גחלים לוחשות כתצו הראשונים דמירי דוקא כשהן עשויות להאיר, וא"כ מקטצר דדומיא דהכי איירי גמי גחלים עמומות דתני דאין מצרכין עליהן, דאיל"ל ה"י לריק לומר רק דציעין דוקא שיהיו עשויות להאיר ואמאי לריק למיתני שיעורא כמה היא לוחשת, ועיין צמחירי שם שתמה אחא דמצרכין על גחלים לוחשות וז"ל: "שנא תאמר הרי לא לאורה הודלקו אלא להמם או לצל אף אנו מפרשים שהודלקו ע"ס לאורה ונעשו גחלים או שנא גם עכשיו לאורה מועטת הן עומדות להכיר בין מטבע למטבע" וכו' עיי"ש, ומשמע קצת נזהר דעיקר ההבדל הוא בין איה צה שלהבת או לא. ונראה גמי דכיון דמכך ירושלמי למדו כצ"י והצ"ה דמצרכין גם על שלהבת צלא גחלת ומשכחת לה כגון דשייפא לחרק משהא ואתלי צה נורה דגחלת ליכא ושללהבת איכא ומצרכי עליה, אלמא דקצרי דדברי בירושלמי הם כפשוטם דמצרכין גם על שלהבת לחוד צלי שום גחלת, וא"כ ל"ע אם אפשר להקל ולבדק צרכת מאורי האש על מאור האלקטרי שאין צו שום שלהבת, משום ד"ל דלבך ציעין דוקא שלהבת משום דציעין דומיא דתחילת צרייתו שלקח שני אצנים והקיפן זו צו עד שיצא מהן אש דאית צה דוקא שלהבת, ואף דגחלת עמומה או צעי מנפח לה ועושה צה שלהבת אפי"ה כיון דכמו שהיא עכשיו אית צה שלהבת לכך לא מצרכין עליה, כ"ש צי"ד שהוא גחלת של מתכת דלא חיי כלל לשלהבת ולע"ג.

עוד יש לחקור דהנה ציטא"ה ק' רל"ה כתב הצ"י: "גרס" בירושלמי דצרכות פרק אלו דברים גר צחוק היקו או צחוק פנס או צחוק אספקלריא רואה את השלהבת ואינו משתמש לאורה משתמש לאורה ואינו רואה את השלהבת לעולם אין מצרכין עליה עד שיכא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה, וז"ל אורחות חיים המצדק על העשיות ועל הפנס לריק להוציא האור משה עד שיכא רואה השלהבת, וכחצו הרשב"א דעשיות הוא כרואה השלהבת אבל פנס אינו רואה את השלהבת עכ"ל א"ה, ותמוכני דא"כ פליג הרשב"א על בירושלמי דהא אספקלריא מושמט דהיינו עשיות עכ"ל, ועיין צב"ט וצמ"א, ועיין צמש"צ צצאה"ל שכתב ליישב תמיהת הרשב"א על שטת זו מהא דחקור לקרות ק"ש כנגד ערוה בעשיות משום דערוה צרייה תלי רהמא וסא מתחזיא הרי דגם

זה מקרי ראייה וא"כ גם צ"ד מיקרי רואה את השלשבת, וז"ל: דאינו קושיא מעורב לבאן דבעיננו לענין ברבית צמ"ה שתקנו חז"ל לצדק על צריית האור לא תקנו אלא כשהאור הוא גלוי בלי כסוי ולא טמון וכעיקר צרייתו שהוא בגלוי עכ"ד.

ועפ"י כתב שם המשמ"צ דים לנוגע מלבד צמ"ה לפני עשיות של זכויות שלנו שקורין לאחמ"פ משום דדעת הרבה פוסקים הוא כשיטת הצ"י שהחמיר בזה, וזכרון להחמיר בזה בסיקור צעת הברכה הזכויות מלמעלה משום לדעת האוקרים יש בזה חשש ברכה לצטלה עכתו"ד. ולפי"ז יש לנו להסתפק צ"ד האיכא למימר דשאני הכא הואיל וצלי הזכויות אין שום אור כלל, נמצא דלא חשיב כחור שבתוך עשיות שהזכויות חוללת בפני האור אלא אדרבה הכא הזכויות והאור השיבי כחדא מילתא, אבל איכא נמי קצרה לאידך גיסא דגרעא טפי מנר שבתוך העשיות, דהתם האור עלמו הוא כמו עיקר צרייתו אלא שהוא רואה אותו בעד זכויות, משא"כ צ"ד צאלקטריא שאינו נאיר כי אם כשהוא מנוקב כ"ש טפי דלא דמי לאש של אדמ"ר ואין מברכין עליו.

אך נש"כ דודי הרה"ג ר' אהרן פרוש שליט"א הראה לי מה שכתב תשובה צענין זה להגאון בעל משמ"צ ז"ל ומוכיח שם דדעת כל גדולי הפוסקים הוא דאין להקפיד כלל על ראייה דרך זכויות, וכתב שם דמדברי הפמ"ג נשמע דקוצר דגם הצ"י עלמו לא נתכון כלל לפרש צירושלמי כדעת המשמ"צ, אלא או דכירושלמי מילי מילי תני כדעת המג"א, או כדעת המפרשים דאספקלריא היינו שפיג"ל, אבל פשוט הוא דראיה דרך זכויות תשובה ראיה גמורה. אך מה שתמס על המשמ"צ שכתב דטעמא דאסור בתוך אספקלריא הוא משום דצענין דומיא דתהלת צרייתו, א"כ צמולאי יוהכ"פ דעיקר תקנת חז"ל לצדק על הנר הוא לפי שכל היום היה אסור לו להשתמש בנר ועכשו הותר ולא משום שהוא תהלת צרייתו מותר לצדק על נר שבתוך אספקלריא, וא"כ אמאי לא משתמש חד מן הפוסקים להשמיטנו חלוק זה בין שבת ליוהכ"פ, ואדרבה הרמ"א בק"י תרנ"ד כתב וז"ל : ובאר דיני נר ע"ל ק"י רנ"ה עכ"ל, משמע דלכל הדיונים שוים הם רק בזהדיונים המצוהרים בק"י תרכ"ד מחולקים. והערה זו היא גם על דבריו הקודמים שכתבנו דלכך צענין דוקא שלשבת ולא כגו בגתלה לצד הוא משום דצענין דומיא דעיקר צרייתה, וא"כ גם בזה צריך להיות חילוק בין שבת ליוהכ"פ.

אמנם נראה לדודן לא קביא כלל משום דו"ל דלכך לא הזכירו הפוסקים חילוק זה משום דלא היתה אז גתלת מאירה בלי שלשבת. אך צל"ה נראה דלא קביא כלל, דלכאורה ל"ע כיון דעיקר תקון הברכה צמולאי יוהכ"פ הוא כדי להרחות הבדל בין חג זה לשאר החגים ולא משים צריאת האש, א"כ אמאי אין מברכין גם על אש שהוא עומד רק לבשול ואמאי צענין דוקא שיהיה עשוי להאיר, ולכן נראה ודאי דלא עשו חכמים חילוק בדיני האור בין שבת

ליוהכ"פ וכל מה שהלריכו בשבת הלריכו גם ביוהכ"פ משום דגם אז חשיב קלח כמו בריאה חדשה, ורק לענין גר ששבת החמירו ביוהכ"פ כיון דזכו עיקר התקנה להראות שכל היום היה אסור לו להשתמש עם הכר ועכשיו הוא מותר ולכך דעיין דוקא גר שהי' דולק ביוהכ"פ, אבל לענין דין האור עלמו לא עשו הכמים חלוק בגזירתם ואף ביוהכ"פ הלריכו כמו בשבת, וא"ע.

ולר"א דמסתפינא הי' נ"ל פירוש אחר בכונה דברי הירושלמי דאוסר לצדק על אור שבתוך האפקלריא דמייירי צכה"ג שהזכוכית מוקפת אור, כגון שהיה מרכזה את האור ומגדילו או כמו הזכוכית בצפמוטות שלנו שקודם העמדת הזכוכית אינן מאירות יפה ואינן עשויות להאיר כי אם ע"י זכוכית וצכה"ג אין מוצרין, משום דלא תקנו חז"ל צרכה על האור כי אם על אור שהוא זה מהמת מלאכה הצערה שאקורה בשבת, משא"כ הוספת האור שהזכוכית גורמת הלא מותר מה"ט גם בשבת דלית בה איסור הצערה כלל, ובגמ' כן הורדת הזכוכית נמו לא השוצה כצוי ומשום כך מורידין אותה גם ביו"ט, ולכך כיון דהאש עלמו אינו עשוי להאיר כי אם ע"י זכוכית גרידא טפי, משום דדעינן אש שיבי' עשוי להאיר גם כשהוא גלוי, [וצע"ק כיון דע"כ עכשו הוא אם גמור שעשוי להאיר ויש ליישב] וצוה מתיישב שפיר ענה בדקדקו האחרונים על פירוש הצ"י דא"כ אפקלריא היינו עשיות ובירושלמי גם צדק ברייתא חגי נמי עשיות ומדחלקם לבנים משמע דעשיות לאו היינו אפקלריא, וצוה יוחא דעשיות היינו רק גר בתוך הזכוכית משא"כ אפקלריא שהיא מאירה.

ולפי"ז נראה דמ"ש המשמ"צ דהמכדירין צריכים להוריד את הזכוכית, לענ"ד יב לפקפק בהידור זה כיון דצלי הזכוכית אין זה עשוי להאיר, ולכך על המכדירין נכון יותר לצדק על אור שהוא עשוי להאיר בגלוי. וא"כ נראה דלפי"ז צ"ד כיון דצלי הזכוכית אין החוט מאיר כלל יב להדר שלא לצדק כלל על מאור זה.

ומ"מ דגר זה נלע"ד ודאי דאף לדעת הצ"י אין להקפיד כי אם צכה"ג שהאור עלמו הוא בתוך הזכוכית משא"כ אור שצמקונו הוא גלוי אלא שהמזכך רואה אותו צעד זכוכית נראה ודאי דהא הבי' ראיה גמורה, ואף לדעת המשמ"צ ז"ל שהקפיד על האור שיבי' כעיקר ברייתו מ"מ היינו דוקא האור עלמו אבל עכ"פ מנלן לחדש הומרה זו דדעינן בגם ראות האור תהא כרואיתו של אדם"ר שלא היתה דרך זכוכית, ולפי"ז נלעמ"ד שקשה מאד להצין מה שהחמיר המשמ"צ וכתב: "דאף שהאור צמקונו הוא בגלוי אפ"י כיון שהוא אינו רואה אותה אינו מצדק, ומה דהוכר צגמ"ר ר"י מצדק אדצי אדא דיולא מייירי שהיו החלונות פתוחין שם". ויפה העיר לי צוה ידידי האצבך המופלג הרב ר' שמשון צוקשפאן הי"ו לדעת המשמ"צ דמדמי ראיה דרך חלון לאור

בצתוך הזכויות נכון גם להקיר את המשקפים בשעת הצרכה כיון דעכ"פ ראיתו הוא ע"י דבר המפסיק צונו לבין האור *ול"ע.

ובירדן עכ"פ דבר זה נראה ודאי דאלו המנורות האלקטריות שהאור שלהן הוא מנוקה וזכויות עבה, אשר אין רואים בעדה את גוף השלכבת אלא נראה לעינים כאילו הזכויות היא מלאה אור, נראה דהא הביט שפיר כמשממש לאורה ואינו רואה את השלכבת דאין מצרפין ודו"ק. * כיון שזה משפר את הראיה.

ענה ב.

יש להסתפק אם אפשר לקיים מלות נר המנוקה בהלקת מאור האלקטרי ככה"כ שיתברר שהוא מדליק למלות נר המנוקה, ועיון צדק דבר אליהו להגאון מוהר"א קלארקין ז"ל שנשאל על זה והאריך שם בתשובה כיומן ס"ג.

ונלענ"ד להקדים עוד ספק אם אפשר לקיים מלות זו ע"י הדלקת מים שהן עשויים להאיר ככה"כ * שאין העץ כלה אלא לאחר

שיעור חצי שעה ומינכר שהדליקו לעורך מלות, מן צעיון דומיא דמנורה שבמקדש שהאור הוא ע"י פתילה השואבת שמן וכו"כ כהן אף שלא הלכו חכמים שמן כי אם למלות מן המנוחה מ"מ צעיון עכ"פ שתהא פתילה השואבת דבר מה שהוא גורם את האור משא"כ מים דחשבו כפתילה בלא שמן, או דילמא דאף לענין כך לא צעיון דומיא דמנורה כי אם למלות מן המנוחה. ובעי"ז נשאל הגאון בעל שו"ת צו"ל צהו"ד ח"צ כימין ל"א צנרת כל המנוחה שהשמן דולק בלא פתילה רק מנחה טק קטנה וזכויות קרב חלול דק בתוכו אם צעיון דומיא דמנורה שיהיה בו שמן ופתילה או לא, והביט שם בלא צעיון דומיא דמנורה כי אם למלות מן המנוחה ולא לעיכובא ישיב"ה.

אמנם נראה דאף או שמן בלא פתילה כבר מ"מ פתילה בלא שמן אפשר בלא, מזהב דעוקר הנס בלא היה בשמן ולא בפתילה וא"כ אפשר דצעיון דוקא ממנים, יקלף ראיה ז"ל דהנה גדולי האחרונים האריכו בקשותיו המפורסמת כל הגאון בעל שער אצרים דאין מדליקין מ"ה צשמן שריפה ודא קו"ל מ"ה לדרך שיעור ושמן שריפה כיון דלשריפה עומד עומא כתינו מוכחת שיעוריה, ועיון צפרמ"ג ס' תרע"ג צה"א שמתקפק צזה, ואחרים כתבו בלא שו"ך לומר דמיכתת שיטוריה אלא בדבר שרריך שיעור משא"כ כהן דאף שהוא לריך שמן כדי שיעור חצי שעה מ"מ אם ירעה יתן פתילה דקה מן הדקה וילתוך רק לשמן מועט, אבל עכ"פ משמט דצעיון דוקא שמן דאלי"ה מה ספק הוא נהי דלית ביה שיעור שמן מ"מ לא גרע מפתילה הדולקת בלא שמן, אלא ידאי דצעיון דוקא שמן כדי שיעור חצי שעה ולכך ספק הוא אללס כיון דעכ"פ לא נתנו חכמים שיעור למידת השמן אי שיהא כהן טעמא דמיכתת שיטוריה או לא. *

* אך גם זה יתכן דה"ה נמי דאפשר בפתילה גרידא דאית בה הך שיעורא.

ועיין צעט"ז סי' תרע"ג שכתב צ"ח המכר"ל מפראג: „דמאחר שבגס
 ה"י ע"י שמן לר"ך לקיים ג"כ המאור ע"י נרות של שמן אצל בנחות של
 שטוב או הלכ לא מיקרי גר רק לחזקה ופסול לנ"ה — ובהפרש שבין גר
 לחזקה הוא שגר איי האור שולט בכל השמן רק בראש הפתילה ומושב משם
 את השמן אליו וחזקה היא כאשר האור וכלבב שולט בכל השמן כמו שהוא
 בגר של שטוב וחלכ שבוכיין קביצ להפתילה", ואם כי לא קיי"ל בזה כותיה
 מ"מ נראה דהיינו משום דגם בשטוב השיב השטוב עלמם כמו שמן, אצל
 עכ"פ יש לר"ך דבריו לקנוף ולפגין י"ד דהיינו פתילה בלא שמן כיון דלא
 בזכירו כלל בחז"ל יש להסתפק אם מקיימים זה מלות ג"ה או לא. וה"י
 בחלקטריא בלא כל האור הוא רק מהמת החוט המלובן שהזרם העובר דרך
 בו הוא מהמת אותו עד כדי ליצון צב"ג נראה דכ"ש הוא שהוא ספק
 גמור, דאזו אם ילבן הדם ברזל שהוא מאיר ויניחנו כדי לקיים בו את המאור
 ובי ילא הוא בזה, ודאי דספק גדול הוא כיון דלא קרי כלל גר.

ועוד נראה דז"ל דבעינן דוקא מידי דגר כלוי הוא דומיה דשמן שהיה בו
 הגס שלא כלב משא"כ מאור זה שאינו מכלב כלל, וגם י"ל דבעינן
 אור בזה שיש בו שלכבת משא"כ כאן דאין בו שלכבת כלל, וצפרט לפי המתבאר
 לעיל לדעת הראב"ד ז"ל צפ"צ מה' שבת אפשר לומר דברזל מלובן לא חשיב
 כלל אש, ואף לדעת הרמב"ם ז"ל נמי לא חשיב מצעיר גמור אלא תולדת מצעיר,
 וצב"ג דחשיב רק תולדה אפשר דלא חשיב הדלקה מעליה ולא ילא.

בטו"א ח סי' תרע"ה פסק: „וכיון שעיקר המאור צשעת ההדלקה לר"ך
 שיבא בגר שיעור שמן קודם שילדיק אצל לא ידליק וייתן שמן
 אח"כ עכ"ל, ונשמע מזה דאף אם צמה שהוסקף אח"כ יש בו כדי שיעור
 חלי שעה נמי לא ילא, ולא אמרינן הכא דבמו גבי שבת חשיב המוסקף שמן
 בגר מצעיר ה"י השיב כאן מדליק, אמנם כצ"י זכנ צשו"ע העתיק לשון הרא"ש
 ז"ל וז"ל: אצל אם צירך והדליק ואח"כ הוסקף שמן עד כדי שיעור לא ילא
 י"ה עכ"ל, ולפ"ז י"ל דלא אמרינן דלא ילא אלא כגון דמעיקרא צשעת שהדליק
 לא היה בו כדי שיעור הדלקה וגם צמה שהוסקף אח"כ נמי אין בו שיעור כי
 אם ע"י צירוף שניהם ונמלא דבשום פעם לא היתה כאן הדלקה של שיעור
 חלי שעה, משא"כ אם צמה שהוסקף יש בו כדי שיעור חלי שעה אפשר דחשיב
 נמי מדליק, וצפרט לפמ"ש הרא"ש עלמו צמק' צילה דף כ"ב דטעמא דמוסקף
 שמן בגר חייב משום מצעיר הוא „משום שמאריך בהצערתו דאילו לא נתן
 שמן בגר היה צבב כשוכלל השמן שגמר ומה שהוא דולק מכאן ואילך הוי
 כאילו הוא הדליק"ו וא"כ ה"י כאן חשיב נמי מדליק, ואף אי לא חשיב
 כמדליק את הפתילה כיון שהיא דולקת כבר מ"מ הלא הוא מדליק
 את השמן.

אולם

ראיתי צה"י אדם כלל קנ"ד אות כ"ב שכתב: קי"ל הדלקה עושה מלוח — ומטעם זה ג"כ לריך ביתן זה שמן כשיטור שדליק חלי שעה קודם בצירך וידליק, אבל אם לא היה צו כשיטור קודם שהדליק חש"פ שחזר הדלקה הוסיף זה שמן עד שהדלק חפ"י כל הלילה לא יכל כיון שצשעת הדלקה לא היה צו כשיטור עכ"ל, ונראה דבאני שבת דכתיב ציה לא תצטרו ולכן המוסיף שמן צנר חייב שפיר מבוס מצטיר, משא"כ הנוכח דהדלקה עושה מלוח והלא לא חשיב כלל מדליק, ואף דמה שהוא דולק אח"כ חשיב כאילו הדליקו הוא, מ"מ חשוב רק כאילו הוא ממשיך את ההדלקה לענין שבת חשיב כפיר מצטיר משא"כ כאן דצטיון הדלקה חדשה, ואף לענין שבת ראיתי באצ"ז על הלי שבת קיומן רכ"ו שכתב דמפורש בספר יראים דמוסיף שמן צנר חשיב רק תולדת מצטיר ולא מצטיר עלמנו, וא"כ י"ל דדוקא גבי שבת רבי קרא דאית דכו תולדות משא"כ גבי הנוכח צטיון דוקא הדלקה חשוכה שהיא אב ולא תולדה.

וא"כ

ה"י י"ל דלפי מה שבארנו לעיל בפרק ג' דלכך חשיב מצטיר גמור צמדליק את האלקטריא מבוס דכל החוט מהמפתח עד הזכוכית חשיב כמו פתילה ולכך ע"י ההצור הוא חשיב כמקרב את הפתילה להשמן וא"כ יש להסתפק האפשר דאף שהדלק על ידו מ"מ לא חשיב צכה"ג מצטיר עלמנו כי אם תולדת מצטיר. אמנם נראה ודאי דכיון שהוא נדלק תיכף בכה הראשון חשיב כפיר כאילו הדליק הוא צידים כמו דחשיב כה צכרא גבי שחיטה ומטילת ידים וכדומה.

אמנם

נראה כיון דצטיון ביתן שמן צנר כדי שיטור חלי שעה, יש להסתפק אי שרי למלא בשופרת של צילה שמן וליתן אותה עפ"י הכר צשביל שתהא מנטפת, נני צטיון שהיה כל שיטור השמן צתוך הכר עלמנו או לא, ונראה דלא מצטיר לדעת הירושלמי צפי צ"מ שכתב דעשמה דלא יקוצ אדם שפופרת וכו' הוא מפני שלא הותהל בכל טפה וטפה וקוצה דכל טפה הנוטפת לתוך הכר חשוכה כהדלקה חדשה, א"כ נראה דה"ה צנ"ד חשיב נמי כאילו צשעה שהדליק לא היה צו שיטור אלא שחש"כ נתוסף זה שמן, אלא אף לדין נראה נמי דחשיב שפיר הדלקה חדשה, דהא דעת הרבה פוסקים הוא דהמסתפק מן השמן שצתוך השפופרת אינו חייב מבוס מצכה, אלאמה דכיון דהשמן צדיל מהפתילה חשיב כהדלקה חדשה וא"כ ה"י כאן צנ"ד בהדלקת מאור האלקטריא נראה דאף כרצנים שהתירו לקיים בהדלקה זו מצות ג"ה, היינו דוקא צורס שהוא קצוב תמיד צתוך החוטים כגון זרס הצא מהמנן זוגי מטילים של נחושת ואצן דחשיבי כמו שמן משא"כ צורס המתכווה ע"י מנגנים הצאים בקרבתם של החוטים יש להסתפק אי לא חשיב כל קצוב וקצוב כליזרס חדשה, וצפרט צורס שמתחמשים צו צא"י שיש חמשים פעם צשניה אחת שאין שום זרס כלל צתוך החוטים, י"ל דחשיב כאילו צשעת ההדלקה לא היה צו

כדי שידליק שיעור חלי שעה, ואף אם נאמר דגבי שבת חשיב נמי כאילו כל המשכת האור הוא על ידו שאני הכתם דמלאכת מחשבת חקרה תורה משא"כ הכא דזעינן הדלקה נמש.

ואף כי יפה העיר לי צזה הרצ הגאון הג' מוהר"מ הרל"פ שליט"א צקצרה ישרה לחלק דלח דמי כלל לשפופרת דכתם השמן הוא מטפטף מעלמו ולא מחמת ההדלקה ולכך חשיב שפיר גרמא, משא"כ כאן דרק ע"י ההדלקה הוא גורם למעצר הזרם בתוך הזכוכית, מ"מ נלענ"ד כיון דעיקר הטעם דחמרינן הדלקה עושה מזה כתבו הראשונים משום דזעינן דומיא דמנורה שבמקדש ומשום כך זעינן נמי שיהי' זו כדי שיעור צשעת ההדלקה, א"כ נראה דאף צככ"ג דנ"ד אין כאן הדלקה מעליא ול"ע.

ועיין בהגהות אשל אברהם צאור"ה סימן תרע"ח סעיף צ' שכתב: המהצר נרות של שעות לנר חנוכה זה על גבי זה וכל אחד אין זו שיעור רק כשכלה אחד נדלק ממנו נר השני שתחתיתו וכל אחד דולק חלי שיעור נראה שאין חשש צזה ויו"ה היטב כיון שחיצר וגר שני נדלק מאיליו מבראשון, אך אם אינו מחובר לשני רק עומדים בקירוב זה לזה עד כשמגיע הלהב צקוף הראשון נדלק השני ממילא צזה ל"ע אם יולא י"ח כיון שהתחלת הדליקה ל"ל כשיעור והרי צנר הנדלק אין כשיעור והשני שידולק גם שממילא יודלק הוא דבר צפני עלמו ולפוס ריבטא בן נוטה ולל"ע עכ"ל, ואף כי פשוט הוא דלח דמי כלל לנ"ד דכתם ההדלקה השניה היא צגוף אחר משא"כ הכא או צשפופרת הננטפת שמן לתוך הנר דעכ"פ כל הזמן נמשכת ההדלקה צפתילה אחת, מ"מ ל"ע.

ונראה דאיכא נמי קצרה איפכא דהכא צאלקטריא גרע טפי מצשפופרת דכתם עכ"פ כל המשכת האור שלאח"כ הוא רק מחמת ההדלקה הראשונה שהדליק הוא ולכך חשיב שפיר כאילו הדליק הוא את כל השמן אף מה צבתוך השפופרת הואיל וממילא אתי לתוך הנר משא"כ צאלקטריא איכא כל רגע ורגע חימום חדש והחוט המאיר עכשו אין זה מחמת שהאיר כבר מקודם וא"כ נהי דמעצר הזרם בתוך הזכוכית הוא רק מחמת מעשיו שהצה את שני קצות החוט, מ"מ המשכת ההדלקה שלאח"כ שהיא ע"י זרם חדש שלא נולד עדיין צשעת צצורו את החוטים אלא נולד אח"כ ע"י כח המכונה לא חשיב כלל כאילו הדלק ע"י אדם אלא כהדלק מעלמו דמי ולא חשיב הדלקת כל משך ההלי שעה כי אם גרמא.

אמנם אף אי הוי רק גרמא כתב הגאון מוהר"פ פרנק שליט"א צירחון קול תורה חוברת ג' "אולם להלכה בניי מקשהק קלת ציקוד החלק המעשי של מלות עשה אי מטבב שחבא עשייתה צגדר של פעולה צידים דוקא, או נאמר דלגבי מלות עשה די לו גם צגרה עשויה וצלצד שיהא הוא המצב

לעשיית המלוא אמרין דהיינו עשיה דידיה — ולדעתי כן הוא שטת המג"א צ"כ
 רס"ג סק"א שמצויא צשם מהר"ם שאם אחרת להדליק הנרות עד אחר
 שקעה"ה תאמר לנכרי להדליק והיא חצרך, וצחי' רע"א שם הקשה הא אין
 שליחות לעכו"ם וא"כ היא אינה מדלקת ואיך חצרך ע"ז, ולפי האמור י"ל
 דהדלקת נר של שבת אין מלואתה עלם ההדלקה שיהא מדליק צידים דוקא אלא
 עיקר המלוא הוא ההשתדלות שיהא אור מאיר בצית וזהו קיום מלואתה וא"כ שפיר
 מצרכת על הדלקת הגוי — וכ"כ צש"ע הרב ז"ל שתצרך היא קודם שתהנהג
 לאורן כיון שעיקר מלוא הדלקת נר שבת אינה ההדלקה לצד אלא ההנהגה
 להשתמש לאורה היא עיקר עכ"ל.

והנה ראיתי שם צש"ע הרב ז"ל צק"א אות ג' שכתב: ומסתברא לצרך
 אז "על הדלקת הנר" עכ"ל, וא"כ נראה דהגרע"א ז"ל דקך מאד
 בתמיכתו על המג"א, משום דאף אם נאמר דעיקר המלוא הוא שיהי' נר הדלוק
 ולא שידליקנו הוא צידים ממש מ"מ הואיל וכתבו כל הפוסקים שנוסח
 הצרכה הוא "להדליק" כמו צנר חנוכה דדייקי מנייה צגמ' דהדלקה עושה
 מלוא, וא"כ אף אם נאמר דשאני שבת וכדעת הגאון בעל פ"י צדף כ"ג. מ"מ
 אין לנו לחדש נוסח צרכה מעלמנו וכיון דמטבע שטבעו חכמים בצרכה זו הוא
 "להדליק" אין לצרך כלל "על הדלקת" והיינו דקא מתמה שפיר הגרע"א ז"ל,
 [ומה שהעיר שם הגאון הכ"ל דמ"ש אם הנר דולק מצעוד היום גדול שכתב
 הרמ"א שיכבנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת והיינו מפני שמלוא להכניס עלמו
 בחיוב מלוא, מהא דקסבו ברוח שלא החמיר עליו הרמ"א שיגלה כדי שיתחייב
 במלוא כקוי ואף דקיי"ל דאם חזר ונתגלה חייב לבקות, וא"כ מ"ש מלוא כקוי דם
 מהדלקת הנר עכתי'ד, ונלענ"ד לחלק דשאני נר שבת שהיא מלוא חיוצית כלומר
 שכל ע"ש חייב אדם להדליק נר לצורך שבת ולכן מלוא עליו להכניס עלמו
 בחיוב מלוא זו, משא"כ מלוא כקוי שאינו חייב לשחוט כדי לבקות אלא אם
 שחט חייב לבקות כ"י אמרין דוקא כשהדם מגולה ולא מכוסה וצ"ע]. ומיהו
 כל זה הוא רק גבי נר שבת אבל צנר חנוכה דהדלקה עושה מלוא י"ל שפיר
 דבעינן שידליק הוא צידים ולא ע"י גרמא, אך גם צזה הוכיח הגאב"ד
 מוהר"ש שליט"א דילא משה שכתב צפ' תלוא גבי אבני אפוד ופחתה" עליהם
 שמות בני ישראל ואפ"ה תניא שהוא כותבן צדיו ומראה לכן שמיר מצחון
 "ובן נצקעות מאליוכין", אלמא דאף שאינו עושה מעשה הפתוח בעלמו ואפ"ה
 מקרי שפיר ופתחת. אמנם לענ"ד צ"ע דא"כ גם צשחטוב מללן למידק מקרא
 דוחצחת דבעינן דוקא כה גצרה ולא ע"י גרמא מ"ש מקרא דפתחת דחשיב
 שפיר כאילו מפתח הוא אף ע"י גרמא, וכן מ"ש מגרמא צנזקין דפטור משום
 דכתיב מכה נפש דמשגזע שהוא עלמו מזה צידים ולא ע"י גרמא, וא"כ כ"י
 כאן אמאי מיקרי ופתחת, ולכן נלענ"ד דע"כ לומר כמו שכתב שם הגאון הכ"ל

עלמנו דמיירי שכוה מעצור את השמיר צידים על האזן ולכך כיון דצקיעת האזן בא צנת אחת עם מעשה הכעצור מוקרי שפיר מפתח צידים ממנש, וא"כ ה"נ צנ"ד גבי נר חנוכה כיון דעיקר המלוא הוא לא המשכת ההדלקה דהא קי"ל כצתה אינו זקוק לה חלא עיקר המלוא הוא רק ההדלקה עלמנא לכן יש להסתפק אם הוא יולא מלוא זו ע"י גרמא. וגם נלענ"ד דאין להוכיח כלל מלשון הכתוב שנאמר "ופתחת" וכן "תפתח", דהא חלא"ה חלא לשון זה הוא מה שאמר הקצ"ה למשה, ואפ"ה אמרה תורה מפורש שכלל נעשה ע"י צללאל ואהליאז, וגם בכל הפרשה דהתם כתיבי כמה פעמים ועשית ועשו וכדומה, חלמא דעיקר קפידא דקרא הוא רק שיעשה ולא למידק מיניה דע"י גרמא לא, וגם נלענ"ד דעל כרחין ז"ל הכי דאיל"ה אף אם נאמר דמקיימים כל המלות גם ע"י גרמא כיון שהוא גורם ומקצב לעשיית המלוא, חבל מ"מ הכא כיון דכתיב ציה נמי לשון "מעשה" חמאי לא נידק מיניה דדוקא עשייה צעי ולא גרמא כדאמרין גבי לא תעשה כל מלאכה או גבי לאו דמחיקת השם דכתיב ציה נמי לא תעשה כן לר' חלקיה דדוקא עשייה הוא דאקור הא גרמא שרי, חלא ודאי דאין לנו למידרש כלל דרשה מעלמנו וצפרט צקראי דעשיית המשכן וכליו, וז"ע.

ברם צנ"ד נראה דיש לדון כאן לפסוק מטעם אחר כיון דעיקר הטעם והדלקה עושה מלוא הוא משום דצעינן דומיא דמנורה שצמקדש ושם היתה עיקר המלוא לעשות שלהבת כדכתב רחמנא "בהעלותך" את הנרות ולא "בהדלקתך" והיינו מפני שהלכצ עולה לכן נופל ע"ז לשון עליה, וגם מפני שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה ועיין פ"י רש"י בחומש, וא"כ דילמא ה"נ צנר חנוכה צעינן דוקא שלהבת ולא ליצון החוט לצד, ואף כי פשוט הוא דלא לכל הדברים הצריכו דומיא דמנורה מ"מ נראה דאפשר דכלל צמאי דאמרו הדלקה עושה מלוא דצעינן הדלקה כדי שתהא שלהבת עולה וז"ע. וכל זה לא כתבתי כי אם להעיר את לדי הספק צעינן זה ויהא רעוא כי יאיר ד' את עינינו צתורתו תמיד ויחכו לימי אורה ושמחה, ואין שמחה כהתרת הספיקות.

מלואים

אחרי גמר הדפסת הספר נודמגו לידי שני ספרים חשובים ס' אבני גזר על הל' שבת וס' יבין דעת מהגאון ר' יהושע מקוטנא עם „קונטרס גרם המעלות" מנכדו הגאון ר' יצחק טרונק ז"ל שהפליא לבאר היטב את עניני גרמא במלאכת שבת, וביחוד מה שנוגע לנידון דידן ע"ד האלקטריא, והבני להעיר קצת על דבריהם מה שמצאתי בהם סתירה לדברינו.

(א) עיין הוטב בפנים דף ו. בד"ה אולם, ועיין באבני"ז ק"י רכ"ו ובאג"ט במלאכת דם שכתב לבאר את דברי הרמב"ן בפי' חצית שהעתיק חשו"ך הרי"ף דמותר לחלוב ביו"ט משום דהוי לאורך אור"י, ואפי"ה אסור לחלוב לתוך הקטרה משום דמלאכת משקין לא הותרה ביו"ט, ובאמת קשה להצין דבר זה ודברי שתיים בכלל אכילה וכו' אינו מותר להחם חמין ביו"ט לשתיים ודברי משנה שלימה היא במק' בילה כ"א ע"ב, וכתב ע"ז הגאון בעל אבני"ז ז"ל שקצרת הרי"ף הוא כיון דבשעה שהחלב הוא בדדי הבהמה אין כאן שם משקה אלא שחליצתו לתוך הקטרה הוא עושה משקה הרי הוא כעושה דבר חדש ולא שרי ביו"ט אף לאורך אור"י משום דלא הותר ביו"ט רק תיקון אובליין ולא לעשות דבר חדש כעין שכתב במלחמות לענין מלאכת לידה עכתי"ד, אלמא דאף דחליצה מותרת ביו"ט מ"מ היינו דוקא בכה"ג שאינו עושה דבר חדש משא"כ הויכ שמי החליצה משתנה החלב משם אוכל לשם משקה השיב כעושה דבר חדש ואסור משום חולב, ה"י כאן גבי איסור הבטחה נהי דהותרה ביו"ט מ"מ היינו דוקא להצטיר מאש מלוי"ה אבל להמליח אש דהיינו דבר חדש גמור גרע טפי מחליצה לתוך הקטרה דהתם החלב ה"י כבר בעולם אלא מעיקרא אוכל ועכשו משקה משא"כ הכא בהמלחת אש שהוא ממליח ים מאין דכלא מעיקרא לא ה"י כלל אש זה בעולם כ"ש דאסור טפי, וא"כ כיון דגם הרי"ף אולי בשעת הרמב"ן ודאי הוא שראוי להחמיר יותר ולחשוב בהמלחת מאור האלקטריא ביו"ט משום איסור מצטיר דאורייתא.

(ב) עיין בפנים דף ל"ו ע"א ד"ה והנה וצדף מ"א ע"א סוד"ה ולכן, ועיין באג"ט מלאכת כוונן אור"י ובאבני"ז ק"י קכ"ב שכתב ליושב מ"ה שהקשה הפרי"י דאמאי שרי להאכיל בשבת לקטין דבר המוקף לפי מאי דקו"ל דאסור לישראל לעשות שבות עבור חולה שא"כ א"כ אין מותר לטלטל את המוקף, וז"ל: במוקף יש שני איסורים הא' אכילת מוקף דנפקא ליה

מוהבינו כמ"ש רש"י צ"ל כ"ו: וה"כ להשתמש צמוקא דדניו באכילה דאסור מקרא דוהבינו, כ"י טלטול מוקלא משום גזירה שמא יוליא—ומה שאסור דבר שלא הוכן מצדו"י אף דעכשו ראוי, היינו משום דאסור לאכלו ואפי' להשתמש בו מקרא דוהבינו, ושוב הוי כאצנים דאסור משום לתא דהולאה, אבל אין מה שלא הוכן מצדו"י אסרתו בטלטול צעלס—רק משום שאינו ראוי וזה ראוי הוא להאכילו לקטן. ובאצני"ז מבאר חת דבריו יותר דטלטול מוקלא כיון דלאו מוהבינו ילפינן רק משום לתא דהולאה לא שייך ציה כלל מגו דאיתקלא, וכן כתבו בתוס' במס' שבת דף קנ"ו ע"ב צ"ד"כ והאמר ר"י עיי"ש"ה. ולפי"ז נלע"ד ודאי דמאי דכתב המג"א צ"ק ש"ח סק"י"ט כלים המוקלים שנשברו בשבת אצ"ג שעכשו אין מוקלים אפי"ה אסורים משום מגו דאיתקלאי וכו', היינו דוקא צמוקא מחמת חקרון כ"ס דחל שפיר דין מגו דאיתקלאי לענין השתמשות דדמי לאכילה וממילא אסור אף בטלטול מחמה ללל משום דהוי מידי דלא חזי, אבל צמוקא מחמת שמלאכתו לאיסור דאף ציבש"מ"ש שרי גמי לזורך גופו או מקומו ולא אסור אלא בטלטול גרידא, ככה"ג נלע"ד ודאי דאם צעלס בשבת נמלאכת איסור ויחדם למלאכת היתר שרי גם לטלטל מחמה ללל משום דלענין איסור טלטול לא אמרינן מגו דאיתקלאי, והוא דלא בהפרמ"ג שם צ"א"ה סק"י"ט ובמ"ז ס"ק ט"ז וגם לא כהא"ר שכתב שם ס"ק י"ד דכלי שמלאכתו לאיסור שנשבר ואף שהצירים נמלאכתן להיתר מ"מ אין לטלטלן רק לזורך גופן ומקומן אבל לא מחמה ללל משום דכיון דציבש"מ"ש הוי אסורין בטלטול לכך אסורין הן לכל השבת משום טעמא דמגו דאיתקלאי, ולע"ג.

ורפ"ז נלע"ד עוד חדוש גדול דנא דכלי שמלאכתו לאיסור שרי לטלטל לזורך גופו י"ל שהוא מפני שלרבע זה הוא מיוחד למלאכת היתר וממילא מותר לזורך גופו הוואיל ולא שייכא גביה כלל דין מגו דאיתקלאי, וצ"ה אחי שפיר דברי המג"א שם סק"ח שכתב שכל כלי שמלאכתו לאיסור אם רוצה לטלטלו מחמה ללל אם יכול למצוא צד"ה שמוותר להשתמש יחשוב לעשות כן ומותר אף אם עיקר כונתו הוא מחמה ללל ואצ"ג דהוי הערמה. חולם מלבן הרמז"ס צפ"כ"ה מה' שבת ה"ו שכתב: „לדחות הבית אצ"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטל" משמע דאף לענין טלטול הוצרכו חכמים הכנה, ומה שהקשו ע"ז בתוס' שבת שם מהא דמוכן לטורצים ואף דעכ"פ הוי אסורים בטלטול ציבש"מ"ש מפני שהלא היו אז מחוצרים, נלע"ד ליישב ד"ל דהיינו להלכה דקיי"ל דהוכי' דלא דחי צידים וגם איכא טעמא דיושב ומלפס לא אמרינן כלל מגו דאיתקלאי, משא"כ לר' יבואה עצמו שפיר י"ל דאסור בטלטול משום גדר הכנה ול"ע.

(ג) בקנ"ה אות נ"ד העיר מהא דתנן במס' שבת דף ק. הוצק תוך ד' חמות ונתגלגל חוץ לד"א פטור, וקשה דאמאי לא נימא דהוי כזורה ורוח מקייעתו דחייב, ולכן כתב דדוקא כזורה הוא דאמרינן כ"י משום

דכך היא לזרע המלאכה תמיד שהיא נעשית ע"י קויעת הרוח משא"כ שאר מלאכות עכתי"ד, אך קשה ע"ז ממה שכתבנו דמפי"ה בר"ח צמק' שבת דף ק"כ ע"ב מוכח דכ"ל דלאו דוקא גבי זורה הוא דאמרינן הכי אלא גם בהבערה וכצו וכוונת עיי"ש"ה. ונתיבנו נראה דמהתם ליכא לאקשוויי משום דאיכא דמפרשי דתם דטעמא דפטור הוא מפני שנעיקר לא היתה מחשבתו לכך, ואף לדעת החולקים ומוקי כך משנה צאומר כל מקום שתראה תנוח מ"מ כיון דאינו מתכוין לכך להדיא לא דמי לזורה.

אמנם צאצ"ז ס' ע"ד וצאצ"ט צמלאכת טוחן הציא דעת רש"י צערובין דף פ"ה ע"א שכתב דאי שפך מים צרה"י והמים יולאים לרה"ר פטור אף אם מתחילה נתכוין לכך, וא"כ ע"כ לומר דשאינו זורה משום דכך היה צמשינן, ועיי"ש"ה שחמה מזה על החולקים על המג"א ובצרי דטחינה צרחיים של מים חסור מה"ת. ונלענ"ד דיש לחלק בין מלאכת הולאה דמלאכה גרועה היא לשאר המלאכות, דבשלמא בכל המלאכות י"ל שפיר דעיקר החיוב הוא משום מחשבתו שגרמה להתחיות המלאכה כגון זורה ומצטור ומבשל וכוונתו, משא"כ הולאה אינו חייב כלל משום ההתחדשות שנעשה על ידו בשבת שנעקר מרה"י וכוונת צרה"ר משום דשינוי הרשות לא חשיב כלל שינוי, וחזקין נמי דקא מתמה הגמ' צמק' שבת דף ה: דאמאי מחייבי רבנן אף אם הוליא מרשות לרשות דרך מקום פטור, ואי נימא דעיקר החיוב הוא על ההשתנות שנעשה על ידו כמו צשאר מלאכות א"כ מה קברא הוא לחלק בין עבר דרך מקום פטור או לא כיון דעכ"פ לא נח צינתיים, א"ו דשאינו מוליא ומכניס שעיקר החיוב הוא רק על המלאכה עצמה ולא על מה שנתהוה מחמת המלאכה ולכך לא אמרינן דחייב אף אם לא נעשה ע"י כחו ממש משום טעמא דממ"ח חסרה תורה כיון דהכא עיקר החיוב הוא על נעשה המלאכה עצמה ולכך אם לא נעשה ע"י כחו ממש חשיב רק גרמא.

ואדרבה נלענ"ד דמדצרי רש"י שם מוכח קצת כדצרינו לחלק בין הולאה לשאר מלאכות, דז"ל רש"י ז"ל שם: שופקין לתוכו דתיימי מיל ואי נמי לא תיימי דיש בו מים מצטריי כיון דרוב ימות השנה עשוין ליצלע ה"נ כי נפקי לצראי לאו להביי איביון וכיון דלא נתקיימה מחשבתו שרי דאפי' מתכוין לאו איקורא דאורייתא איכא הכא דהא לאו צרה"ר לריך ליה איכו גופיה אלא מאיליהן יולאין הלכך כי לא מכיון שרי לכתחילה עכ"ל, ולכאורה ל"ע והא כיון דלאו מכחו אזלי המים א"כ הוי רק גרמא ואמאי לא שרי אף לכתחילה והא קיי"ל עשיה הוא דאקור הא גרמא שרי, ודוחק לומר דאף רש"י ז"ל קוצר כדעת רצנו יואל שצמרדכי דאף גרמא לא שרי כי אם צמקוס פקידא, דא"כ לא הו"ל למיכתם אלא הוי לריך למימר להדיא דהא דאמרו צמ' דגרמא שרי היינו דוקא צמקוס פקידא. והי' נ"ל דלכך חסור לכתחילה משום דאף דלגבי גמר המלאכה חשיב

רק גרמא מ"מ עקירה מיהו הוי וקו"ל דעקירה בלא הנחה נמי אקור, אצל
 אין זה נכון דא"כ אמאי אמרין בגמ' שבת דף ק' ע"ב כחו בכרמלית לא גזרו,
 והא מ"מ הא הוי עקירה וקשה לדעת הסופרים דעקירה בלא הנחה אקור אף
 בכרמלית, א"י דהא לא חשיב כלל עקירה משום דהוי כעוקר לכתחילה ע"מ שלא
 להניח דלא אתי כלל לידי חיוצ חצאת, ואף דאם המניח הוא עכו"ם נמי אקור
 שאני התם משום דחשיב עכ"פ מלאכה אלא דהוי ע"י עכו"ם דפטור, משא"כ
 בנעשה ממילא לא חשיב כלל מלאכה ומעשיו לא הוי כי אם גרמא וא"כ מ"מ
 אקור לכתחילה.

ורבן נראה דלכך אקור משום דכיון דגבי שאר מלאכות צב"ג חשיב מלאכה
 ממש ולא גרמא משיב דשאני שבת דממ"ח אקרה תורה, ולכך יחי
 דצב"ג לא אמרין הכא כדי לחייבו חצאת אצל עכ"פ לענין לכתחילה מהני
 שפיר האי טעמא לאקור. ועיין בשו"ע הרב ז"ל ק' ש"ה, ובקג"ה אות ק"א
 וז"ע. אך יפה העיר לי בזה מנ"כ דודי הרב"ג ר' מנחם מענדל פרוש שו"ב
 שליט"א דצב"ג זו קותר אני את דברי עלמנו דף ק"ו ע"ב שכתבתי שם דטעמא
 דמחייבין גבי שנים שהוליו הוא משום דממ"ח אקרה תורה וחייב משום
 מחשבתו גם על מעשה חצרו, וז"ע.

(ד) בקג"ה או ו' כתב דפותח דלת כנגד המדורה דחייב הוא משום דהוי
 כצידקא דמיוא צב"ה ראשון מפני שע"י הפתיחה נדחק הרוח צב"ה
 גדול ולכך לא הוי גרמא עכתו"ד, אמנם דבריו אלו הם נגד דעת הר"ה ז"ל שכל
 דבריו דברי קבלה שכתב דלכך חייב על פתיחת הדלת משום דדמי לזורה דאמרין
 ביה שאני שבת דמלאכה מנהגת אקרה תורה וכמו"ש צפנים דף ע' ע"א. [שוב
 ראיתי שגם צב"ה שצב"ה דה"ס י"ג ע"א הרגיש בדברי הר"ה הללו ונשיג בזה
 על האמ"צ, אולם הוא מקיים שם משום דדרך מלאכה הצערה הוא להקטייע
 צרות ע"כ הוי מדאורייתא, אצל עכ"פ גם לפי דבריו נראה ודאי דהדלקת
 האלקטריא חשיב כמדליק צידים ממש, ופלא גדול הוא אללי על הגאב"ד מוהר"פ
 פרנק שליט"א שהוא עלמו כתב שם דשאני חיוצ שבת דאף דצאמת חשיב רק
 גרמא מ"מ כיון שהמלאכה הותחלה מיד חייב לענין שבת] ועיין באבני"ז ק' קט"ז
 ובאב"ט במלאכת טוהן שכתב דפתיקת מים לגינה דמי לאשקיל עליה צידקא
 דמיוא ונות צב"ה שני דחשיב רק גרמא וה"ל גבי שבת אין צו חיוצ מדאורייתא
 עכתו"ד, ולענ"ד לע"ג דלפ"ז אמאי לא שרי נמי לכתחילה לעשות כן בשבת
 והא אמרו להדיא דדוקא עשיה הוא לאקור הא גרמא שרי, וכמעט שכל גדולי
 הפוסקים חולקים על דעת ר' יואל שבמרדכי שכתב דלא שרי כי אם במקום היזק
 או פקידא, וגם בלא"ה הרגיש שם באבני"ז דמדברי הראשונים משמע דפתיקת
 מים לגינה הוא איקור תורה. ולכן מ"ל דכל היכי דקא עביד בדרך המלאכה
 אמרין שפיר דשאני שבת דממ"ח אקרה תורה וחייב גם על גרמא. ולפ"ז י"ל

דמה שכי' רש"י בקו"ע כולד משתתפין דאס שפך מים צרה"י וילאו לרה"ר פטור
אף אם מתחילה נתכוין לכך היינו משום דאין דרך הולאה להריכה לגופה שהיא
עיקר המלאכה להעשות כן ול"ע. אבל עכ"פ מכל דאין פותקין מים לגינה
לכו"ע אקור מיכו מדרבנן לעשות כן בשבת מוכח דכל היכי דקא עבד כדרך
המלאכה אקור אף אם המלאכה נעשית ע"י כח שני דלא חשיב כי אם גרמא
משום דדוחק גדול הוא לומר דנעמא דאקור הוא משום גזירה אטו כח ראשון ול"ע.

(ה) בקג"ה אות ל"ד כתב בשם הנה"ח ק' רנ"צ דמבשל בשבת הוי חשיב
גרמא חי לאו משום דמלאכה זו דרכה בכך תמיד, ולענ"ד ל"ע
גדול בדבריו דנ"ש מדחפו לאדם לתוך שריפת אש או מים לחשיב חולת ממש ולא
חשבוין גרמא ואף שאינו מת תיכף כי אם לאחר זמן, ואף במחיקת השם נראה
נמי דמילתא דמסתבר הוא מה שכתבתי צפנים דאי כתב שם אמגילתא ושדי לה
לתוך ימא חשיב מוחק ממש, והא דקרי שה"י שם כתוב על צשרו ויורד וטובל,
היינו מפני שאינו נתכוין לכך וחשיב קלח כללחר יד משא"כ מעמיד קדרה על
האש חשיב כמבשל ממש צידים.

(ו) בקג"ה אות ק"ז מקתפק אם צהוקפת שמן לתוך הכר הוא יולא מלוח
נר הנוכה או לא. וגעלם ממנו פסק מפורש בטור ובשו"ע ק'
תרע"ה סעיף צ' דמפורש אמרו דלא ילא ועיין שם בצר"ח שכתב דלריך גם
לצרך, והיינו כמו דאמנן דמוקיף שמן בנר חשיב רק מצטיר ולא מדליק וגם הוי
רק תולדת מצטיר, משא"כ גבי נ"ח דהדלקה עושה מלוח צעינ דומיא דמנורה
שצמקדש דכתיב ציה צהלותך את הנרות דהיינו הדלקה עושה מלוח. אך
צלות ק"ה כתב שם צפשויות דמקיימים כל מ"ע ע"י גרמא, ולענ"ד נראה דלא
לענין כל המלוחות אמרו כן ואין לדמות כלל מלוח השביתו של חמץ למלוח נר
חנוכה, ודו"ק.

(ז) בקג"ה אות פ"א הביא דעת המג"א שהתיר טחינה צרחיים של מים משום
דהוי רק גרמא, ותמה ע"ז והרי רחיים דומה למחילה של שלג
דתיכף כשצאה התצואה לרחיים נטחנת והמג"א עצמו פסק דמחילה של שלג
אקור טכתו"ד. ולענ"ד נראה דו"ל דהמג"א קוצר דמחילה של שלג דאקור היינו נמי
מדרבנן וכמו שהצאתי צפנים דף פ"א ע"צ דעת המג"א ועיי"ש"ה בדף פ"ב.
אמנם נראה דבעל קג"ה חזיל בשבת רצו הגאון בעל חבני"ז ז"ל שכתב בק'
הל"ה דמחילת מים אקור מן התורה. ועוד נראה דצלה"ה לא דמי כלל לטחינה
דמעשה האדם הוי רק צדצר שנעשה צו המלאכה אבל כל המלאכה כולה דהיינו
הטחינה עצמה נעשית רק ע"י המים והרחיים שאין האדם עושה צהם שום
מעשה, משא"כ מעמיד מחילה של מים כדי לכבות חשיב שפיר כמזמין כצוי כיון
שהכצוי נעשה ממילא ע"י המים שנתן הוא ולא ע"י דבר אחר ולכך חשיב שפיר
כמלאכה צידים.

(ח) בשו"ע הרב ז"ל בקו"א ס' תל"ה כתב: הנה אע"פ שהמזעיר אינו חייב אלא"כ לריך לאחר אעפ"כ עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום רצוי האש כדמשמע בהדיא ברמב"ם פ"ג מה' שבת גבי חמס ברזל צהור -- וכ"מ בגמ' דכריתות שהביא הרמב"ם שם דהמזליק את הנר אע"פ שא"ל לאחר חייבו, וכ"מ בזוסי קו"פ האורג ד"ה צחובל ע"ש שהקשו לריך לאחר היכי חשיב לריבה לגופה וזה פשוט וא"ל לפניו עכ"ל. ועיין באבני"ז ס' רל"ח שכתב דמ"מ כיון שאין המתכת מתבער חשיב רק תולדה והוא דומה קלת למזעיר, וזה מתאים לדברינו בגוף הקפה, אמנם בסי' רכ"ט כתב דהרמב"ם סובר שהבערת מתכת לא היתה במשכן כי אם כדי ללרף על בן אין הבערה רק אם נתכוין ללרף, וז"ל דכל זה הוא רק לאפוקי חימום קהם אבל כדי להאיר כמו בגמ' דאלקטריא נראה ודאי דחשיב שפיר תולדת מזעיר. ועיין בקג"ה אות קג"ו דנחית לקצרה דידן דבכח"ג שהוא מתחמם כדי להאיר אפשר דגם הראב"ד מודה דחשיב מזעיר, ושוב חזר מהם משום דבעינן דומיא דמשכן וכתב דאף לדעת הרמב"ם ז"ל נמי לא חשיב מזעיר עפ"י דברי מורו הגאון בעל אבני"ז ז"ל הנ"ל, אבל לעמ"ד נראה דלא נתכוין כלל לחילוק זה בין ללרף ובין להאיר, ונראה דלדעת הרמב"ם ז"ל חשיב ודאי מזעיר גמור דאיל"ה הוי חשיב רק לירוף דהיינו מכה בפטיש ולא מזעיר, וגם אם כדבריו היה לריך הרמב"ם לומר דלכך חשיב מזעיר משום דכן הוא דרך הלורפין כמו שכתב שם גבי כבוי, ולכן נראה כדאמרן.

אך על שתי הראיות האחרונות של הרב ז"ל תמה האבני"ז בסי' רל"ח וז"ל: כי מה שהביא ראוי ממזליק את הנר שאין לריך לאחר, לא ידענא מה הוא כי הלא הוא לריך לכליון השמן כדי שיעשה אור, ומה שהביא ראוי מוקושת התוס' בלריך לאחר הא לא חשיב לריך לגופה, נראה דאף אם עיקר הבערה הוא כליון העצים, היינו כליון כח העצים הנכנס באש והאפר הוא הפקולה הנשאר שלא נכנס באש ומיקרי שפיר אין לריך לגופה כי גופה של מלאכה הוא כח העצים הנכנס באש והוא אינו לריך אלא לשורים ולא חשיב לריך לגופה אלא א"כ לריך לאש דהשתא חשיב לריך לשריפת העצים שמהם נעשה אש עכ"ל. ולכאורה נראה דברי הרב ז"ל תמוהים מאד, ועיין בקג"ה אות קכ"ג שדחק קלת ליישם.

ונלענ"ד דהרב ז"ל לא עלה כלל על דעתו להסתפק דלילמא עיקר החיוב הוא רק משום שריפת וכליון העצים משום דמשמע ליה הכא מלשון הכתוב לא "תבערו" דמשמע ציעור כמו כאשר יבער הגלל עד תומו, דאנו אין לנו למידרש כלל דרשב מעלמנו, אלא עיקר ספיקו הוא רק משום דבעינן דוקא דומיא דמלאכת המשכן ושם ה"י גם כליון, ועפ"י דלעמ"ד דראיותיו בן לודקות. דהנה מקתבר דהבערת עצים כדי לעשותם אפר חשיב טפי מלאכה מכלויו לגמרי, משום דאם הוא רק מכלה אותם הרי הוא רק פושט לורה, משא"כ בעושה אפר

יש כאן כליון שהוא פשוט לזרע וגם הוא לזרע לזרע אחרת ע"י עשיתם
אשר וחשיב נמי כעושה דבר חדש, וא"כ מן הראוי לומר דלא מחייב כי אם
צכה"ג שנעשה אשר דומיא דמשכן משא"כ מדליק את הכר שאינו עושה אפר,
וכמו כן נראה ודאי דאי לא מחייב אלא כשהוא עושה אפר א"כ צמצעיר ולריך
לאפרה מיקרי ודאי לריבה לגופה כיון דאי לאו משום עשית אפר לא חשיב כלל
מלאכה, אלא ודאי דנכי דמשכן נעשה אפר מ"מ לא צעינן לענין כך דומיא
דמשכן כיון דגם שם לא נתבנו כלל לעשית אפר אלא כדי לבשל את הסממנים,
ואדרבה אם לא היו העלים נעשים אפר הוי ניחא לכו טפי ולכך לא צעינן כלל
לעשית אפר, וא"כ מה"ט נמי לא צעינן דוקא כליון, משום דאטו הצערת עלים
שצמשכן היתה רק כדי לבלותם ולהפטר מהם כמו כל הכשרפין, אלא עיקר כונתם
היתה רק כדי לבשל, ואדרבה אם היו הסממנים מתבשלים והעלים לא היו כלים
הוי ניחא לכו טפי ולכך מקתבר דלא מלכנין כלל כליו דומיא דמשכן ודו"ק.

(ט) לענין כצו גחלת של מתכת ראיתי שם בקג"ה אות קפ"א שהציו דעת
התו"י ציומא דף ל"ד דגחלת המלוצנת הרצה כמו שיולא מתחיי

הנפח שייך ציה שפיר כצו, וא"כ לפי"ז גם צמכה את האלקטריא חשיב מכבה
דאורייתא. ועפ"י"ז נ"ל דבר הדש דו"ל דהא דמכבה גחלת של מתכת אינו חייב
משום מכבה היינו דוקא צכה"ג שהמתכת אינה נמלאת במקום אש שהוא מחמם
אותה דאז לא מיקרי כצו כיון דכלא"ה לא יספק ואינו מונע צכצו שום דבר
כיון דכלא"ה תכבה מעלמה, משא"כ כשהיא על האש נראה דו"ל דכיון דע"י
הקרת המתכת מן האש הוא מונע מהדלקה כי הלא במקום אש היתה גם
המתכת אש ועכשיו ע"י הקרתו פקע צכך שם אש חייב שפיר משום מכבה,
ולפי"ז צ"ד באלקטריא כיון דאש לא הו"י מכבה הוה הסוט שצתוך הזכוכית
דולק ומאיר מיקרי שפיר מכבה גמור ול"ע.

(י) בבב"ה אות רי"ז כתב לענין העמדת הוויזע"ר מן המורה שעות כדי
להדליק, שפסוק הוא אללו שאם יעשה בן צבצת יב"י רק גרמא,

דברי דומה לעושה מחילה בכלים מלאים מים שאם תצקעם ויכצו הדליקה דהוי
רק גרמא, וכיון דהוי ע"י אמלעותי של הוויזע"ר שפתח בשאלטער אינו דומה
למחילה של מים ושלג דאקור אלא הוי רק גרמא כמו סוף חמה לבוא עכתו"ד.
ולעמ"ד נראה דלענין השעון שדברנו עליו צפנים הקצר דהיינו שחיד עם נעילת
הבורג צערה הקצועה הוא מתחיל מיד להתקרב אל השלטת כדי להדליק או
לכבות, נראה ודאי דלא גרע ממחילת מים דאקור, ואף דלבאורה הכא קיל טפי
מפני שהמלאכה נעשית ע"י כח הקפיץ שצשעון, מ"מ מקתבר דכיון שהוא מתחיל
מיד אקור, ואפשר דצכה"ג השיב לכונ"ע מלאכה גמורה מדאורייתא משום טעמא
דשאני שבת דממ"ח אקרה תורה כיון ששעון זה מיוחד הוא לכך וגם המלאכה
מתחלת מיד, ואף דלא מתחיל עדיין צנוף האש עלמו מ"מ י"ל דהתקדשות כדי

לכבות מיקרי נמי התחלה. וכמו"כ נלענ"ד די"ל דהיינו טעמא של האצני"ז שכתב דמכבה ע"י מחילה של מים חשיב מכבה גמור מה"ת, הוא משום דקוצר דכיון שמיד עם העמדת המים מתקרצת הדליקה אל המים חשיב כאילו התחילה המלחמה מיד וחייב משום טעמא דממ"ח חקרה תורה, וכע"ז כתב האצני"ז (הוצא צפנים הספר דף יוד ע"ב) דהבאת קבין אל הפרה כדי לשחוט לא מיקרי מכשירין אלא או"י עלמו, כיון שמיד עם קירוב הקבין מתקרצת גם הפרה וחשיב כעושה מלאתו בגוף הפרה עלמה.

ועיין צאצני"ז ק"י ר"ל שכתב: ולכאורה קשה למה יכ"י מותר גרם כצוי, הא ניחא ליה כצצוי, ואף דגרמא הוא יתחייב כמו זורה ורוח מקייעתו דחשיב ג"כ גרמא וחייב משום דניחא ליה, אך לא קשה מידי דהא ודאי ה"י רולח שלא תגיע האש לכאן אלא שרלונו שאם תגיע האש לכאן יתצקעו הכלים ויכצו ונחשוב מחשבתו זאת כאילו פעל צידים שכשתגיע לכאן יכבה ואכתי הוי גורם כיון שעדיין לא הגיע האש לכאן וזה אינו רולח שתגיע האש לכאן ולא נוכל לחשוב כאילו פעל זאת צידים שתגיע האש לכאן והבן עכ"ל. ולפי דבריו נראה דצני"ד באלקטריא צין בגרם הצערה וצין בגרם כצוי חשיב שפיר כעושה מלחמה צידים כיון דניחא ליה דוקא בשעה זו שהוא רולח ול"ע.

עוד כתב שם ליישב הקושיא מזורה, דשאני כצוי דהוי משאל"ג ולא מלאת מחשבת מיקרי לר' שמועון דפוטרי צמשאל"ג ורק רצון הוא דחקרי אפי' במידי דלאו מלאת מחשבת, ולכך שוב מותר בגורם דאי אפשר לאקור משום דניחא ליה ומלאת מחשבת חקרה תורה, דאדרבה משום מלאת מחשבת ראוי להיות מותר אפי' צידים דמשאל"ג לאו מלאת מחשבת, וכל האיסקור הוא רק משום דרצון חקרו גם צלאו מחשבת וצמטשה לצד חקור, וא"כ כשהוא גורם אין כאן לא מעשה ולא מחשבה ומותר עכ"ל, ועייש"ה דמיישב בזה שטת הרי"ף ז"ל, וא"כ נראה דס"ל דלא שרי כי אם גרם כצוי משום דהוי משאל"ג, משא"כ גרם הצערה דומיא דמחילה של מים חשיב שפיר מצעיר ממש ואקור מה"ת ול"ע.

מילי דאבא מארי שליט"א

בעזה"י

לבני יקרי שיחי

לרגלי מדרותי המיוסות המקיפות

אותי לא יכולתי לדון בארוכה בענין

זה והוכרחתי לבוא רק בקצירת האומר

ור' יהיה בעזרי

א) רמב"ם פ"ד מהל' יו"ט הלכה א': אין מוליחין את "האש" לא מן העלים ולא מן האצנים ולא מן המתכות כגון שחוככין זו זו — "עד שתלא האש", וכן הנפט החד ביותר שהוא צמים שמנידין אותן עד "שילדק" או בלי זך קשה או זכוכית מלאה מים שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגדה לפשתן וכיוצא בו "וידלק", כל זה וכיוצא בו אקור ציו"ט שלא יותר ציו"ט אלא להצטיר מאש מצויה אצל להמליח אש אסור שהרי אפשר להמליח אותה מצערצ עכ"ל. ועיין בהשגות הראב"ד וז"ל: ויאמר מפני שהוא מוליד ואין כאן הכנה וכו' עכ"ל, ועיין במ"מ שמיישב השגה זו וז"ל: ואני רואה כאן הפך להשיג שהרי אין זה כצילת שולדק שאקורה לפי שאין זה דבר הראוי צעמו אלא לאפות ולצבל וכו', ונראה שאם הוליד שיותר להשתמש בו ולא אקרוהו אלא מפני שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מצערצ.

ועיין שם בלח"מ שהקי' על תירוצ' הרה"מ משצרי כלים דכתב רבנו לעיל בפ"צ דהוי נולד, ולפי דברי הרה"מ למע' הוי נולד הא אינו ראוי אלא לאפות ולצבל, ומתוך דשצרי כלים שאני הוהיל והוא יכול לאפות ולצבל ע"ג השצרים עצמם, משא"כ המלחת אש מן האצנים שהוא רק מכשיר כדי להדליק בו אש אחר עיי"ש. ה. אכן לענ"ד קשה על זה דהא זכוכית מלאה מים שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגדה לפשתן וכיוצא בו וידלק אפשר נמי להעמיד אותה נגד עלים או פשתן הרבה צכה"ג שיבי' אפשר לאפות ולצבל באותו אש עצמו שהמליחו, וכן הולחת אש מנפט החד ביותר נמי אפשר לאפות ולצבל נגד אש זה שהמליחו, וצכה"ג אמאי קרי ליה רק מכשירי אר"י והלא הוי אר"י עצמו.

ונראה דהנה צלשון הרמב"ם כאן יש לדקדק דמשמע שהוא מחלק דין זה בהולחת אש לשנים, דגבי הולחת אש מן העלים והאצנים והמתכות

לא נקט כלל לשון דליקה אלא הולאת אש לחור, משא"כ גבי הנולאת אש ע"י נפט החד או ע"י זכוכית מלאה מים נקט כבר לשון דליקה, גם יש לדקדק קצת על כופל הלשון שכתב כל זה וכיוצא בו חקור ציו"ט, והדר נקט נמי אצל להמליא אש חקור, ואי משום דפקק צמילי דהתירא הלא הוי מלי נמי למימר כל זה וכיו"צ חקור ציו"ט מפני שאפשר להמליא מוצערז ולא הותר ציו"ט אלא להצטיר ממש מנויה, עוד יש לדקדק למה שיכתב את לשונו מלשון הנמשך דתנן אין מויליחין את "האור" ואמאי נקט הרמב"ם אין מויליחין את "האש", ובאמת ראיתי שדקדוק זה הרגיש כבר בעל שו"ת כת"ק בחאר"ח ק"י ק"ז.

ורבן ג"ל דבאמת נקט הכא הרמב"ם הרי גוויי המלאה אש וטעמים מהולקים לשניהם, דהנה צעלס הגדרת שם אש יש בו שני סוגים סוג אחד שאפשר ליהנות מהאש עצמו בלי שום חמלני כגון אש הנאחז צעלס שאפשר לאפות ולבשל בו או צכה"ג שאפשר ליהנות מאורו, ולגבי אש כזה נראה דגם לדעת הרמב"ם ז"ל חקור משום מוליד פ"י מפני שאין כאן הכנה וחקור משום נולד וכו' הטעם המפורש בגמ', אולם יש גם אש כזה שאין נהנין כלל ממנו עצמו כי אם ע"י דבר אחר כגון שבהמלאהו הוא מויליח רק נילון שממנו הוא מדליק אש אחר כדי לאפות ולבשל בו, וצכה"ג כיון שהוא ממליא רק נילון דהיינו שלבצת שאינה נאחזת כלל בגחלת לכך לא הל עליו כלל שם נולד, ובהא דתניא צמק' צילה דף ל"ט ע"א חגישה וזכרים נאמרו בגחלת גחלת של הקדש מועלין בה ושלבצת לא נהנין ולא מועלין גחלת של ע"ז חקורה ושלבצת פטור, ומיבדו כל זה הוא דוקא כשהשלבצת נפרד לגמרי מן הגחלת דאז השיז שפיר כמילתא דלית ציה ממנו כלל, ולכך לא הל עליו נמי חקור נולד, משא"כ כשהשלבצת קשורה בגחלת אז חילל שפיר חקור נולד וחקור משום הכנה, ומי"מ צכה"ג שהוא ממליא רק נילון חקור שפיר משום מכשירין כיון שאפשר לעשותה מערז יו"ט, וסובר הרמב"ם דכל מאי דאפשר מערז ההא חקור לעשות צהג עצמו והיינו נמי משום הכנה, ובהא דא"ר חקדא צ"י כל כתבי דף קי"ז ע"צ לעולם ישכיה אדם להולאת שבת שנאמר ויהי ציום הששי והכינו וכו', ולכך הצטרכו כזו דהיינו המלאה אש כדי להצטיר בו אש אחר חקור משום והכינו.

ורפ"ז נראה דבגמ' צילה דאמרו דעמא דאין מויליחין אש הוא משום מוליד הוא טעם כללי לשני הסוגים, על סוג הראשון הוא משום נולד דהיינו מוקפה, ועל הסוג השני הוא משום דמי"מ הולדת אש שאני מהצטיר ממש מויליח כיון דאפשר מאתמול וחקור משום דוהכינו ציום הששי אמר רחמנא והיינו צערז יו"ט כמו צערז שבת, ולכך נקטי לשון מוליד דאי אמרי רק נולד

הו"א דוקא צב"ג שהוא נכנה מגוף האש עלמו מבא"כ לשון מוליד שהוא טעם כולל את שניהם.

אור הרמז"ס מפרש יותר דין זה ולכן חלקו לשנים, בתחילה נקט חין מוליחין את האש דהיינו אש מהקוג השני שאין נהנין מגוף האש עלמו, ולכך נקט לשון "אש" ולא "אור" כלשון המשנה, משום דלשון אור משמע נמי אש שהוא עשוי להאיר דהיינו קוג ראשון דאקור משום מוקפה דנולד ולא משום מטפה הדבקה, וכדר נקט דין המלאת אש מקוג הראשון כגון הולאת אש מנפט אחד ציורא או ט"י זכוכית מלאה מים, ובזה כתב בצר "שודלק" דהיינו דליקה ממנו שאפשר גם לאפות ולצבל כנגדה, ועל זה מקיים הרמז"ס כל זה וכיוצא בו אקור שלא הוה ציור"ט הלא להצטיר מאש מצויה פ"י משום דצטין דוקא אש כזה שבצר ה"י מאתמול דלא אקור משום נולד, אבל להמליח אש כלומר אף צב"ג שהוא ממליחו רק לתועלת דבר אחר נמי אקור שהרי אפשר להמליחו מצטרב, וממליח אקור משום דוהבניו צוים השבי אמר רחמנא.

ורכך נקט נמי לבסוף אבל ל"המליח" ולא נקט "להמליח" כמו שכתב בתחילה חין מוליחין כמו לשון המשנה, משום דל"ה להדגיש כאן דמירי הכא צ"המלאת אש שהוא ממליח רק גילוף ולא יותר, ועל זה נופל יותר לשון המלאת כי לשון הולאת משמע יותר שהוא מוליח אש גדול שאפשר גם לאפות ולצבל כנגדו, ודו"ק.

(ב) בשן"ע חו"ה ס' של"ד סעיף כ"ב פסק תיבה שאלו זה האור יכול לפרוק עור של גדי מלדו האחר שלא תפקף, ועושים מהלם בכל הכלים להפקין צין הדליקה אפי' כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתניע להם הדליקה דגרס כצוי מותר עכ"ל, וכתב ט"ז שם ציבור"ע: לשון זה שכתב הרצ"י כאן דשודאי יתבקעו לא ידעתי מאין הוליא כן דאפשר הא דקאמר צ"כ מפני שמתבקעין היינו שיכולין להתבקע וכו' עכ"ל.

ונראה דמפורש כתב כן הרמז"ס ז"ל צפ"צ מהי שבת הלכה ד' וז"ל: מותר לעשות מהלם בכל הכלים צין מלאים ובין רוקנים כדי שלא תעבור הדליקה, אפי' כלי חרס חדשים מלאים מים עושים מהם מהלם חט"פ שודאי מתבקעין ומבצים בגרס כצוי מותר עכ"ל, הרי דמפורש נקט דאף אם ודאי מתבקעין נמי שרי, ולענ"ד נראה דיש להוכיח כן מדברי הגמ' בבבא דף ק"ב ט"א דאיתא התם אמר רב יסודא אמר רב עלית שאלו זה האור מלד אחד מותנין עליה מים מלד אחד ואם כצתה כצתה, מיתני עלית שאלו זה האור מלד אחד פושטה ומתבקע זה ואם כצתה כצתה וכן ספר תורה וכו', (פ"י דדוקא צב"ג הוא דשרי אבל נתינת מים שהוא גורם כצוי מנעם לא) ומשני שם בגמ' דר"י אמר רב קוצר כח"ק דר' יוסי דשרי לעשות מהלם אף בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור וכן מתבקעין

ומכנין את הדליקה. ואם נאמר דלא שרי אלא צב"ג "שאפשר" שיצקו ולא כשכן מתבקעין ודאי, א"כ מאי משני הש"ס הוא דאמר כ"ש צן נקס או כת"ק דר' יוסי, והלא התם אינו גורם כיצוי ודאי, משא"כ צנותן מים מלד אחר דכשיגיע הדליקה שם יכבה ודאי דילמא כ"ע מודי דאקור, אלא ודאי דמיירי אף בכלי חרס שהן מתבקעין ודאי, ולכך דמי שפיר המים שצתוך הכלים כמו המים שהוא נותן צלדו השני של הטלית כיון דעכ"פ צשניהם ודאי הוא שמיד כשתגיע הדליקה עד שם יכבה ודאי.

אך ל"ע לשטת הרא"ש במס' צילה דף כ"ב ע"א שכתב דטעמא דמקתפק מן השמן שצנר חייב הוא מפני שנמנהר את כיצויו, ואף רבנן דר' יוסי מודו בהאי גרס כצוי דחייב, דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חולה לו הגורם את הכצוי כשתגיע שמה הדליקה, אבל הבא השמן והפתילה שהיה גורמים את הדליקה והממעט מנאחד מהן וממנהר את הכצוי חייב עכ"ל, ולפי"ז קשה דאמאי לא חשיב נמי מכבה ממש צנותן מים על טלית שאחז בו האור והלא הבא נמי הטלית והאור גוף אחד הם.

ונראה דלא דמי כלל לשמן, דהתם חשיב שפיר הפתילה והשמן כגוף אחד כיון שכל עיקר המעשית האש צמקום הפתילה הוא רק מחמת השמן שהפתילה שואבת, ולכך כשהוא ממעט את השמן חשיב שפיר כמכבה את האש שצפתילה עלמה, משא"כ טלית שאחז בו האש אף דכל הטלית גוף אחד הוא, מ"מ האש שהוא צלד זה של הטלית אין לו שום יתק כלל אל צדו השני של הטלית ולכך חשיב שפיר כמנולתא אחריתי, והוי רק כמנוע דליקת הצד השני של הטלית אבל אינו מכבה כלל את המקום הדולק כמו התם הפתילה, וגדון זה דומה למדורה של עשים שאחזה צדן האור דקו"ל דמותר ליטול עץ שעדיין לא אחזה צד האור ולשטמו למקום אחר, והוינו משום דלא חשיב כאלו התחיל כבר לדלוק, וכ"כ כאן אף דכל הטלית גוף אחד הוא מ"מ לענין אקור כיצוי חשיב כל נימא ונימא שצטלית כמו עץ שצתוך המדורה.

ועפ"ז אודא ליה תירומו של צעמא"ס צן אורי על מס' שצת שכתב ליישב מה שתמרו כל הגדולים על הרי"ף שהשמיט כך דינא דרצא דנותן עליה מים מלד השני כיון דפקק נמי דקו"ל כרצנן דר' יוסי, וכתב דע"כ לומר דר"י אמר רצ מפרש טעמא דמיתותין דלא יקוב אדם שפופרת של צילה משום חשש דדילמא אחי לאיכתפוקי נייניה כדעת הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכותיו דטעמא דאקור הוא משום מוקצה, משא"כ הרי"ף ז"ל י"ל דאקור להלכה כדעת הרא"ש ז"ל במס' צילה דטעמא דאקור הוא משום דחשיב כיצוי ממש מפני שהוא גורם שיכבה מהרה, ועפ"ז ניהא "דטלית שאחזה צד האור הו"ל כפתילה, ומעתה אם נותן מים צלד האחר הוא נוגע בדבר הדולק עלמו והוי מכבה ממש,

דמא לי אש נומל קלח מן הפתולה או מותן עליוס מוס" עכ"ל, אצל לפי מה
בכתבנו ליתא, ודו"ק.

אמנם צאמת נראה דלטולס ו"ל דלח חביב כלל גרס בצוי דשרי כי אש
כבשול רק ספק ולא ודאי, ואפ"ה לא קשה מה שהקשינו לעיל
לפ"ז מאי משני התם צגנו דקיצר בת"ק דר' יוסף והלא כלים הוי רק ספק,
מבוס דו"ל דמיו דודאי הוא שאם תגיט הדליקה עד שם יצבה
ודאי מ"מ ספק הוא אם תגיט הדליקה עד שם ומבוס דאפשר דאתי רוח
ומנצב לה, ואדרבה נראה דיש לבוכיה בן מלשין המהצר בכתב שודאי יתבקעו
בשתגיט להם הדליקה ולא נקט כלל ואף שודאי הוא בשתגיט הדליקה עד שם
ותכבה, הלמא דלח ברי אלא כבשוינו כ"כ ודאי, מנש"כ במסתפק מן השמן
שצגר ו"ל מני כיון דהקלה את השמן להדלקה השיב שפיר כאלו כל השמן
דולק בצר הואיל ומתחילה הקלה את השמן לכך.

ורפ"ז נראה דכיוצא האלקטריא כיון שהיא מכבש ודאי את האור שצתוק
המגורה השיב שפיר מכבש ממש, אצל לענין הצערה צו"ט יש
לבסתפק דאף דהבא הוא נהנה מהאש עליו שהנפילו מ"מ לא חביב נולד כיון
שיקוד האש טמין הוא בקרצו. אצל צאמת נראה דכל אש היוולא מן האצנים
מני כה האש טמין בקרצס ואפ"ה האש היוולא מהם אקור ה"י כאן, דכך לי
אש הוא יולא מ"מ מרחם מרובה או מ"מ מרחם מועטת.

והנה צב"ח מברש"ס ק"י רמ"ז כתב: ולא אכחד כי חמי חוכך בלבו אש
בהצטרה וכיוצו כל הפלעקטריעטט יב צו מלאכה דאורייתא כיון שלא
ה"י כמיתו צממקן — ואת"ל דחייב אף צב"ג ובהא דאין מולידין אש מן
האצנים ועפר — מ"מ ו"ל דלובא מבוס הצערה וכיוצו צב"ג, שהרי אינו
אש ממש ואינו כורף את חוט הצרזל כאש דידן שאוכל ואינו שותה, והוא מעין
דוגמת אש של מעלה דכתיב גבי קנה שנתפלא מרע"ה מדות לא יצער הסנה
ועין יומא מ"א: ורש"י שצוה"ק פ' לו, וצמ"ד חינונו אש ממש רק אור האש
הטמון צמט חוטי הצרזל, אצל צהא דפ"ד דבולא יולא אש ממש ודולק בעליוס
שמתדבק בהם, וגם אי נימא דשייך ציה הצערה, מ"מ ו"ל דלובא מבוס בצוי
שהרי נשאר שם כה האש אם יחזיר הכוה ויתחבר בחוט השני וכ"י עכ"ל, (*)
ועיי"ה בכתב כי אינו מחליט בן להלכה ומציין שם לקי בלק"ט, וזה לשונו

(*) בקונטרס גרס הפעולות הביא ג"כ את דברי הגאון ביהרש"ם. סבערזאן
ז"ל. ונכון הוא מאד מה שהעיר על זה שם באות קע"ז כי מדברי ברבי ניכר שלא
היה בקי במיב העלעקטרי. אבל באמת האש הזה של עלעקטרי הוא שורף ואיכ"ל
כמו ב"י אש של מטה ורק בשביל שהוא נאחו בחוטי מתכות לכן אינו מכלה
אותם (ובכלי זבוכית סגור הוא מפני שיסוד החסוצי שבאוויר הנשימה נטול משם)
ואין שום ספק שמפני חסרון ידיעה כתב בן ואין להסתפק בלל בזה. (הערות המחבר)

של צעל הלכות קטנות שאלה קפ"ט: ואין לך אש שהייצים עליו אלא על האש הטבעי היקודי הדבק למטה ע"י יקוד האויר שמתלכד, אשר על כן האש שמתכווה מן האצן מוכה בהבאה שרוא קליטת האויר המקיף זה אש יקודי הוא וכל תולדותיו להתחייב עליו, אבל המתכווה ע"י הזכוכית שמתעגל נילוך השמש ונצטר הוא תולדות חמה, וכן היוצא מן העששיות להפטר המבשל בו צשבת עכ"ל, ולבאורה קשה עליו ממשנה מפורשת דתנן אין מוציאין את האש מן המים ופרש"י וכן צרמז"ס שהוא ע"י זכוכית שנותנין אותה כנגד השמש, אלא דאף צכה"ג חשיב אש גמור.

אמנם פשוט הוא דלעולם מה שמתעגל נילוך השמש לא חשיב כלל אש אלא תולדת חמה, אבל מ"מ ניעורת של פשתן שהדלקה ע"י זה חשיב שפיר אש גמור, ולכך אקור ציו"ט מבוט מוליד וצשבת חשיב מצעיר גמור, משא"כ צמזשל נגד הנילוך המתעגל שאין אש נאחזת כלל בהצטיל אלא רק מבשל אותו חשיב שפיר צמזשל בתולדת חמה, וצזה מדוקדק שפיר מה שכתב רש"י גבי הולאת אש מן המים שנותנים מים לכלי זכוכית לצגה ונותנו בהמה כשהשמש הם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת ומוציאין ניעורת ומגיעים בזכוכית והיא צוערת, משמע דאי לאו הוצאת ניעורת לא חשיב כלל מוליד אש ע"י העמדת הזכוכית לצד וביינו משוב דהאי לאו אש הוא ולא חשיב כלל אש כי אם ע"י זה שהנעורת נדלקת.

ומיהו נראה דאף אי לא חשיב אש גמור מ"מ אקור עכ"פ ודאי מדרכן מבוט מוליד ואית ציה ממי עובדין דחול גמור, וגם בלא"כ לא כתב המהרש"ס כי אם שהוא מקתפק צזה ולא כתב כן למעשה.

אביך דו"ש

חיים יהודא ליב אויערבאך

הערות

דף ב' ע"ב

ש"צ ראיתי צירחון "צית ועד לחכמים" (שצט תרס"ג) שינא לאור צארכ"צ ע"י
 הרה"ג ר' דובער אצחומין ז"ל שכתב שם הגאון בעל ערוך השלחן ז"ל וז"ל:
 להדליק אור העלעקטרי צו"ט נלע"ד להתיר ואין זה מוליד אש צו"ט כמו צחיכוכ
 עני גפרית, דשם אין בהעלים כח עולם האש אלא שיסוד האש צו מרובה
 ובהתחככו נולד האש, אבל צא העלעקטרי יש כח אש ממנו אלא שאינו מאיר
 ובהפגש השני כוחות הנגדיים ז"ל החיוב והשלילה ילא האש לפועל והמה בגחלת
 אשר ע"י נפירות הפה ילא בהלכצת דאינו נולד, דנפיתת הפה הוי ג"כ כח נגדי
 להאש הטמון בגחלת שמכריחו ללא ממקומו אל האויר וכן הוי בהעלעקטרי וכו',
 עכ"ל. ולענ"ד דבריו תמוהים כי מדברי צריצי ניכר שלא ידע את מציאות הדברים
 [וכמו"ש בקוגע" גרם המעלות על הגאון מוהרש"ס מצערזאן ז"ל כמוצא צמילי
 דאצא דף ק"ד ע"א], ואף גם צאוחו ירחון (אדר תרס"ג) השיג עליו אחד החתום
 בשם יהודא דוב בערינגטין וכתב ג"כ בדברים הנ"ל, וראה גם צם' אחיעזר ח"ג
 סי' ס' שכתב על דבריו אלה של בעל ערוך השלחן "אין הלכה כמותו".

דף ו' ע"א

גם אפשר לפרש דברי הכס"מ צאופן אחר, והוא דכל מלאכת או"י דשרי צו"ט
 הוי רק היכי דע"י מלאכתו הוי עשה מאכל שהוא ראוי לכל אדם, כגון מוילא
 אופה מצל ומצטיר וכדומה מהמלאכות המותרות צו"ט שגם לאחר גמר
 המלאכה עדיין פעולתו קיימת וגמלא שעי"י מלאכתו עשה דבר שהוא ראוי
 לכל אדם, ואף שיקר כוונתו רק לעצמו מי"מ עולם המאכל שפיר ראוי לכל, משא"כ
 שריפת חמץ או שריפת קדשים אע"ג שגם לצורך מלוא חסוד לורך קלת מי"מ
 לא דמי למוילא תיטוק למול או ספר ללמוד צו, דהתם גם לזחר גמר המלאכה
 דהיינו לאחר שהוילא עדיין ראויין הן לכל אדם לעשות בהם מלוא זו שהוא רואה
 לעשות, ולכן חשיב שפיר שהוילא הוי לצורך דבר שהוא שוב לכל נפש. משא"כ
 היכי דמיד עם עשיית המלאכה נגמרת המלוא רק לעצמו ולא לשום אדם אפשר
 דהוי לאו שוב לכל נפש הוי, וליבנא דנקט הכס"מ לכל "גוף" הוי לאו דוקא
 אלא עיקר כוונתו הוי כדאמרן. אך לפי"ז ל"ע דא"כ גם צא"י ממנו ליתוסר
 צכה"ג, וא"כ יבא חסור לעשן צו"ט כיון שצכל רגע הוי מצטיר והתיקון הוי
 רק לעצמו ולא לאחרים. ואולי חילוק זה שייך רק בהנאה מלוא ולא בהנאה בגוף
 דחשיב ממנו כאכילה ונ"ע.

דף ו' ע"א

עיין צאגלי על שאינו סובר כן, וז"ל במלאכת דש כ"ד אות י"ט: ואף דצדדים ישנו
 שם החלב שהוא אוכל, מי"מ בחליצה נפסק שם אוכל ונעשה משקה ומשקה לא הוי
 בתחילה (ולכך חסור לחלו צו"ט כמוצא צמילואים אות א'), אבל כשהולב
 לקדירה דאוכל הוי וכן הוי תחילה שצ מותר לחלו גם העיפה שמלכלך פי בדד
 משום שמכשיר האוכל נפש שיש לו עתה, ומה שאסור להוילא אש צו"ט משום
 דקא מוליד ולא הותר משום מכשירי אוכל נפש כבר כתב הרמב"ם משום דלהוילא
 אש אפשר מהתמול עכ"ל. אלמלא דאף שסובר דהמלאכת המאכל לא חשיב או"י

מ"מ היכי דהמנחתו היא כדי לתקן מאכל שנמנע בצר בעולם שפיר שרי. אולם גם לדבריו ל"ע דלפ"ז יבא אסור לחלוץ לתוך הקדירה באופן שהוא רק מוסיף שם חלב אבל אינו מתקן כלל את האוכלין בכך, דאע"ג שמעיקרא אוכל והשתא אוכל מ"מ הרי אינו מכשיר בכך את האוכל שיש לו עתה, ואריך להיות אסור בגלל הטיפה שמלכלכת פי הדד, וז"ע.

דף ז' ע"ב

צרמזין פרי ויקבל ס"י ל"ה פסוק ג' מצוה דהצערת חם כדי לחפות לחם ולבשל בשר חשיב ממש או"י כי האש לורך כל מאכל הוא. אולם גם משמע שם צדבריו דהדלקת גר או הצערה לאורך מדורה ורחינת כל הגוף נמי חשיב לאורך או"י, והוא פלא, דברי הצערה לאורך רחיצה או מדורה פליגי בה ב"ש וצ"ה ולא שרי אלא משום טעמא ד"מחוך", ולרחינת כל הגוף גם לצ"ה אסור.

דף ט' ע"ב

עיקר החילוק בין אצוקה כנגדה או לא הוא רק צננה מעלים של איסור"י דאם נשרפו אמרינן דמיקלי קלי איסורא ועיקר הגאחא הוא מהגחלת או מהאש דלא אסור בהנאה, משא"כ צדון דידן לא שייכא כלל באי טעמא, ומ"מ נראה דמדברי רבן שפיר משמע הכי שברי דעת רש"י הוא דלא נהחוס' בפסחים כ"ז דטעמא דרבן הוא משום שהגאחא רק מהשלהבת שהוא מן המשכו הנשרף, וכן כתב צ"ח ראש יוסף למס' פסחים, וז"ע. ועיין בשו"ת שצסוף אבני מלואים שכתב צסימן ו' וז"ל: אמנם למדנו מדברי הכס"מ (פע"ז מהל' מאכלות אסורות) דצתחילה ר"ה לומר דהא דגחלים מותר לאו משום דהלך איסורן, אלא משום דאין בהנאה נכרת, ואפי' בגחלים דע"ז דאסורי מ"מ כל שאין אצוקה כנגדו הו"ל הנאה שאינה נכרת ולמ"ד ז"א מותר ה"י שרי עכ"ל עיי"ש. מ"מ נראה דהדברים שכתבנו אינם נכונים, אולם בעיקר הדבר שפיר נראה דלא מסתבר לומר דמשום טעמא דיש שבת עליהם צפת ה"ז חשיב ממש כאו"י.

דף יו"ד ע"ב

צאצא"ז ח"א כתב צאצא נכונה והוא דלעולם הולכת הסכין רק מכשירין הוא ואפי"ה לא קשה דהא אפשר מאתמול, משום דהאי לאו אפשר הוא דאפשר שיטערך לשחוט צ"ה המקומות ואם יבין את הסכין צה"ר שמא יטערך לו צרה"י וכן להיפך, ומשום כך לאו אפשר מאתמול הוא עיי"ש.

דף י"ג ע"ב

נראה לבשרא זו דצכס"מ פ"ג מה' חמץ כתב אהא דאין שורפין את החמץ ציו"ט: וז"ל "וכי תימא הא איכא לורך היום כיון דאיכא מלוא ליתא דהא שריפת קדשים מלוא עשה ואינו דוחה יו"ט" עכ"ל. ולכאורה ל"ע דאע"ז משום דאית ציה מלוא גרע טפי, וכמו שחמכו החוס' צמס' שבת דף כ"ד ע"צ, ועי"כ נראה דכל קיום מלוא חשיב לורך גצוה משום דכיון דלאו לתועלת שלו הוא אלא משום גצוה לאו לכס הוא. אמנם כל זה הוא רק בשעת קיום המלוא דאז ה"ז חשיב לאורך גצוה ולכן אין שורפין

את הקדשים והחמץ (מגמ' פסחים דף ו' ע"ב ל"ט), חבל אם בשעת המלחמה הוא רק מבין למאכל כמו הולאת חינוק למול או לולג ללאת צו, אפשר דבשעת ההולאה שפיר נהנה בצא שיכיה לו אח"כ צמח לעשות מלוא, ונמצא דהוי כחילו גם גופו נהנה עכשו, חלמא דאף שפיקר ההולאה הוא רק לאורך מלוא מ"מ כיון דאית ליה הנאה מיקרי שפיר כלארץ שלו, וה"נ צמוצא כדי להכשיר צו מחבל חשיב כחילו הוא נהנה עכשו מגוף המכשיר. אך לפי"ז ילא לנו דין חדש שמוחר להוציא מרשות לרשות דברים שהם לאורך גבוה צמח"ג דלא מחוסר כי אם מלכת ההולאה, כיון דיש לו הנאה שיוכל אח"כ לעשות מלוא, ואין זה מסתבר.

דף ט"ז ע"ב

יותר נראה דה"ז דומה לציטול שמוחר חפילו בשביל ס"ס ושמא יצוא חליו חורח. וזמ"ש לעיל מהשטמ"ק היינו מפני שכעת הוא רק מכבד משא"כ הכא שמאריך תיכף זמן ההדלקה.

דף י"ט ע"א

אין זה חשיב כדשיל"מ כיון דהוא גופא חנו דנים אם מותר לעטול כדרכו או לא, כמו בספק אם חייב צחלה דמותר צמח"ז אף שיכול להפריש כשעורה אחת שהיא רק הולאה מועטת ואפ"ה ספק מותר.

דף י"ט ע"א

גזרו חכמים לא לעטול מוקצה חפילו לאורך השוב לכל נפש גזירה חנו שלא לאורך כלל, וחמור יותר מהולאה עצמה דשרי לאורך קצת, ואילו עלטול מוקצה מותר רק לאורך אוכל נפש ממש, וכן כחצו צמח"ג סוד"ה חבל.

דף ל"ב ע"א

עדיין ל"ע למה חסור להזיז או לעטול בשבת פתוליה עם הקדירה שעליה [צמח"ג] דלא הוי פס"ר של הצמח וביצוי כמו שמעלטלין ציו"ט], הרי כולן צמים להצטיל לחממו, וגם ח"א כלל נזער את המוקצה, ותנן נמי צמ"ד דשבת לענין העמדת קדירה בגיזי אמר שאין הקדירה צמים לגיהם עליה מפני שהיא משמשת את הקדירה.

דף ל"ב ע"ב

לפי"ז פרימוס שהיה דולק צמח ציו"ט, שצדין השמשות היה חסור לפתוח את הצורג שסיתת את החויר שצמטים מבוט חסור כצוי, ול"ע אם חסור גם אח"כ לעטול צורג זה לאחר שכבר כבד צלופין דלא חשיב כגרף של רעי, אך יותר נראה דלא צדיקן שיכיה הצורג ראוי לעטול צמח"ג חלל כיון שהיה מותר לעטול גם את הצורג ע"י המטבח כולה, לא חשיב מוקצה וה"נ גם צמח.

דף ל"ו ע"א

צמח"ג רי"ד שבת דף קמ"ד ע"ב צמות ג' מנחר צמח"ג דחיסור צמול כלי מהיכנו חינו נהנה צמח"ג שהמוקצה הוא מפני שמלכתו לאיסור. אך יב נחלק בין צמים לזה ול"ע.

דף ל"ז ע"א

ע"י במס' כלים פט"ז מ"ה לענין חותל דלא חזי אלא לפעם אחת דלא חשיב כלי.
גם הסתפקתי עפ"י דברי הגמ' בשבת קכ"ד ע"ה גזירה יו"ט אטו שבת צנר וכירה
שעומדים למלאכות האסורות בשבת אם דינם ציו"ט ככלי שמלאכתו להיות או
כמלאכתו לחיסור.

דף ל"ח ע"ב

אפשר דאף שאיסור עלעול כלי שמלאכתו לחיסור הוא משום גזירה שמה יצוא
לעשות בו איסור, מ"מ לא מלין למיגזר גזירה זו כי אם צכ"ג דמלין צש"ס
בגון קורנם דתשמישו הוא למלאכת איסור לתקן בו כלים שאסור ציו"ט, משא"כ
בגפרורים הרי עיקר מלאכתן הוא למלאכת היתר דהיינו להדליק בהם אש אחרת
דשפיר שרי ציו"ט אלא דתיקון בגפרור שיכיה ראוי לאותו דבר הוי ע"י איסור,
וא"כ אפשר דלא מיקרי כלל כלי שמלאכתו לחיסור כיון דלא דמי לכלי שמלאכתו
לחיסור דמלין בגמ' וצפוסקים. ולא דמי למוקף מחמת איסור דאסור אף אם
האיסור הוא לא צגוף בדבר כמו בפחיתת מעזיב דעמא דשרי צנפחתה מעמא
הוא מחמת טעמים אחרים כמצואר במס' צילה דף ל' ע"ב, דשאני התם דעכ"פ
מקלי דעתיה מיניה מחמת איסור, משא"כ הכא כיון דעיקר שימושו הוא היתר
ורק רוב פעמים אינו בא לידי הבשמות או אלא ע"י איסור צכ"ג אפשר דלא חשיב
כמלאכתו לחיסור כיון דמשכחת עכ"פ ע"י היתר. ואש"ג דפתילה חשיב כלי
שמלאכתו לחיסור אש"ג דתשמיש הפתילה אינו להדלקה כי אם כדי ליבנות מאורה
אלא שהדלקה היא רק אמלעי כדי ליבנות ואפי"ה מיקרי שפיר מלאכתו לחיסור,
שאני התם שלעולם אי אפשר ליבנות מאור הפתילה כי אם ע"י הדלקה תחילה
ולכך חשיב שפיר כלי שמלאכתו לחיסור, משא"כ בגפרורים. אך ל"ע לדעת
הראצ"ד דאסור אף צדיעצד להשתמש באש זו שהמניחו משום איסור נולד
א"כ כיון דרוב פעמים ממליאים בו אש ונמלא דאף בהדלקה שלאח"כ שהוא
מדליק בו אש אחר נמי אית ציב איסור משום דאסור להשתמש ציו"ט צולד,
ונמלא לפי"ז דאף בהשתמשות של אח"כ ג"כ אסור ציו"ט. חלם הא דפשיטא לן
דכלי שמלאכתו לחיסור לאו מחמת מוקף הוא אלא משום גזירה חין זה צרור,
ועיין במשני"ב סי' ש"ה צכ"ה"ל דמשמע דס"ל דטעמיה משום דאקליה דעתיה מיניה.

דף ל"ח ע"ב

עיין צפרמ"ג סי' של"ח דאף דאסר הרמ"א להכות צפעמון על הדלת מפני שהוא
מיחוד להשמעת קול, מ"מ בעלמול גרידא שרי ולא חשיב כלי שמלאכתו לחיסור,
דכיון שאין הכוונה לשיר חין זה אלא חומרא בעלמא ולא חשיב משום כך כלי
שמלאכתו לחיסור.

דף ל"ט ע"ב

צשנת תש"ח זכינו לאור גדול של סי' חזון איש על שבת וצס"י מ"א ס"ק ע"ז
(שנדפס מחדש) עמד על זה דמאי שנא שלהבת מנר שמן ופתילה וז"ל: "יש
לעיין מ"ש שלהבת מנר שמן ופתילה הלא צשנת הדלקה גם נר לא חזי למידי

אלא לתשמיש האור, וי"ל דלעולם אין דרך הנר לטלטל בשבת דלמא תכבה, אי נמי לעולם השתמשות הנר הוא במקומה ואין דרך לטלטלה, ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אע"ג דהנה ממנו בשבת חשיב מוקף, והלכך שלהבת חשיב מוקף, אבל נר שמן ופתילה כיון דמותרין לאחר שבת הנר, מהשתא לאו מוקף יינהו, והלכך הו"י ראוי להתיר נר לטלטלו דחשיב כלי תשמיש דהא מזומן לתשמיש ע"י שיכבה, והלכך צריך טעם דנעשה צמים לדבר האסור עכ"ל. והנה מה שכתב "אין נמי לעולם השתמשות הנר הוא במקומה והוא דבר שאין עשוי לטלטל כלל" לא הבינותי הרי גם בזמננו רגילים תמיד לטלטל צימית החול ממורת נפט דולקת ממקום למקום ומחדר לחדר הנה ויתר מארמונות של צגדים וכלים, וגם אם כדבריו יהא אסור לטלטל גם ציו"ט נר הדולק שלא לצורך אור"י. אך מה שכתב "דלעולם אין דרך הנר לטלטלו בשבת דלמא תכבה", וכן ראיתי בחוט המשולש שצ"ח פ' התעצ"ן צטור בשלישי סי' ז' וז"ל: "וטעמיה דר' שמעון משום שמה יכבהו צלטלו", ונראה דהו"י אפשר לומר דכוונתם לחשוב לאיסור מכבה בשבת שהרי זה ממש נגד מסקנת הגמ' שם דלר"ש דבר שאין מתכוין מותר ולא חייב כלל להכי, ותו דלפ"ז אמאי מותר לטלטל נר הדולק ציו"ט אפי' שלא לצורך אור"י, ונראה דכוונתם דכיון ששבת אם יכבה לא יוכל אח"כ לחזור ולהדליק לכן בגלל החשש של כצוי מקפידים לא לטלטל בשבת משא"כ ציו"ט.

ונראה דלפ"ז ניחא מאי דאסור בשבת לטלטל פתילים עם הקדירה שעליה, אע"ג דכולם הם צמים להצטיל כדי לחממו ולא לשלהבת וגם ח"א כלל לנער את המוקף, וחזוין נמי צפ"ד דשבת לענין העמדת קדירה צגיזי לומר שאין הקדירה צמים לגיה שעליה מפני שהיא משמשת את הקדירה, אך לדבריהם ניחא דמ"מ רגילים להקפיד בשבת לא לטלטל גם צשעה שהקדירה עליה משום שמה יכבה ולא יוכל אח"כ לחזור ולהדליק. עכ"פ נראה דלהאי טעמא צריך להיות מותר לטלטל בשבת נר שצחוק עשביה שעשוי להולכים צהבך להחזיר להם את הדרך, או להעביר חנוור חומס מחדר לחדר כיון שאין להשיב לשמה יכבה וגם הוא עשוי לך, ואף דו"א שצממן ונפט הו"ל פס"ר של הצערה וביצו, מ"מ לענ"ד צ"ע דא"כ גם ציו"ט צריך להיות אסור שלא לצורך אור"י [ואין טעם לומר דציו"ט כיון דאין לחשוב להצטלה רק לכצוי אין זה פס"ר, או משום דהו"ל פס"ד צמחאל"ג דהוי רק דרצון]. גם נהייתו מחד לראות שם צחז"א צד"ה ואפשר דנחית נמי להא דאפשר בהשלהבת חשיב מוקף משום נולד עיו"ש, אך גם בזה צ"ע שהיה אסור לפ"ז גם ציו"ט לטלטל נר הדולק שלא לצורך אור"י, וגם צ"ע למה יהא אסור לטלטל חנוור חמלי או ממורת חמל קצועה ברגילים תמיד לטלטלה ממקום למקום גם צשעה שהיא דולקת כיון דאין להשיב לכצוי וגם אין צהם שום שלהבת רק חומס אדומים או חוט נובע שהוא מפין אור. ומינהו לענין פתילה נראה דאע"ג שכולה משמשת את הקדירה מ"מ היא מוקף חשובה ונפרדת צפני עלמה והו"ל ככוכב ותינוק דלא שרי אלא למת צנצד, ולא דמי נר שהוא ממש צמים לשלהבת ואף צהעמנה אם עשה מכסה לקדירה צמוקף גמור שפיר נעשית הקדירה צמים לדבר האסור ואסור.

דף ב"ג ע"ב

משא"כ אם אפשר לומר דלוקה משום הצערה דניחא, ואף שגם זה לא נזכר להדיא בצרייתא מ"מ כיון דרוצ פעמים הוי ציטול ע"י הצערה ניחא שפיר, משא"כ אי הוה מיירי דוקא בממילא אם היה לריך התנא למיתני הכי צהדיא.

דף ב"ד ע"א

ותיקון מנא לא שרי גם ע"י מתוך שהותרה לצורך וכו', וזה לשון הר"ן ז"ל במס' סוכה אהא דאין ממעטין ציו"ע: ולא שחו ליה משום מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה שלא לצורך דכיון דמתקן מנא לא הותר לתקן מנא ציו"ע.

דף ב"ד ע"ב

כתב החזו"א צה"ל שבת סי' נ' דאף צעומד לסגור ולפתוח לא שרי אלא צניסוי של הכלי ולא בהרכבה של גוף הכלי בדחושבה לשימוש עיי"ש. ולעג"ד ז"ע דא"כ איך מפרקים ומחזירים ממורת נפט ציו"ע הרי בהרכבת המטרה היינו תיקון גמור בגוף הכלי דאסור גם ציו"ע אפי' לצורך או"כ, וע"כ דטעמא דשרי הוה משום דכיון שעשה לפרק ולהחזיר אין זה חשיב תיקון כלל.

דף ב"ה ע"ב

ומיחו לענין זה דאפשר שיבא מותר מפני שזה לצורך או"כ לריכים שפיר לכל העעמים שכתבנו קודם צצחור דעת הרמב"ם והראש"ד כיון דלא נזכר כלל בפוסקים דשרי להוליא אם לצורך או"כ.

דף ב"ט ע"ב

צצרכי יוסף סי' שי"ע אות ז' מביא מהר"מ בן חביז בכת"י דמים שיש בהן תולעים אין בסגון שלהם משום נטילת נשמה עיי"ש. ונראה דהוא משום דתולעים לא דמי לדגים וחשיבי כמתים מפני הרעב.

דף ס"ג ע"ב

צעטמ"ק ר"פ הכנסה הביא מהר"א שכתב: "שאני ממלאם דמדינא לעולם היה פעור דלא כלום קעציד", ועיין גם בצחור הגר"א אצה"ע סוף סי' ה' לענין לאו דסירוס שפוטרי צממלם עיי"ש, ובהושיבו בשלג אע"ג דהוי ודאי מעשה מעליא מ"מ כיון דבהושבה לבד הלא יכול לעלות אלא שהוא אוחזו ואינו מניחו א"כ היינו ממלאם. ועיין גם בס' חלקת יואל חו"מ סי' ז' שכתב דידוע דחייב ממלאם הוא רק לענין מיתה וממון ולא לענין שבת ויו"ט.

דף ס"ז ע"א

כמו צחוכה דאם צעשה שהדליק לא היה כשיעור והוסיף אח"כ שמן עד שהולק כל הלילה אפי"ה לא ילא כיון דהדלקה עושה מלאה, ונראה להלן דף ל"ז ע"א.

דף ע"א ע"א

דא"כ יתחייב גם צחמן אם לקה ממקום תורפה ומניחו במקום מולנע, גם נראה

ש"ס נאמר דחביב רק לאו באין בו מעשה דלפי"ז הוצרכו כללים לריק ללקות על כל דגש שהוא משה ומהרין בו לעקור את הכללים כמו בלוצש בטעמו שמאמרק מעשה הלצושה להכחיה בלחש"ב, וז"ל ה"כ גם באן זריעת הכללים היו מעשה לגבי הקיום, מבא"כ אם קיום הכללים הוא דוקא ע"י תקון בגוף הדבר אינו לוקה.

דף ע"ב ע"ב

נראה דאע"ג דתנן בסוף פ"ה דכריתות נהערכו צ' חתיכות של חלב וסומן ונודע לו לאחר שאכל אחת מהן דמ"מ אם חזר ואכל גם את השניה מציא חטאת אע"ג דאפשר שרק הראשונה היא של חלב ונמלא שנודע לו בשעה שעדיין לא נתחייב, באני התם דאין זה חביב כנודע לו חטאתו כיון שעדיין לא אכל את השניה וחייב רק צאשם חלוי, מבא"כ הכא שפיר חביב כנודע לו צרור חטאתו בשעה שהוא עדיין פטור.

דף ע"ב ע"ב

מלין כע"ז צרי"ג פ"כ דבצת שכתב הרמ"צ דעמלא דסוצר ר"א שנותנין לחלוי בשעת הוא משום דאין דרך צורר צדק, דהיינו נמי מפני שבאופן זה לא היה צמשכן, אע"ג דסומן ודאי דרכו צדק.

דף ע"א ע"א

נראה דהרי כתב שם הרמב"ם "ונמלא כמו חונם" וכיון שכן כל זה שייך רק לגבי שוגג ולא במזיד, ולפי"ז יכולים שפיר לימר דלכ"ע כח כחו חביב שפיר כגופו.

דף ע"ז ע"ב

שהרי גם הנותן כלי תחת התנגלות נקבל ציחה אין הציטול נעשה מיד כי אם לאחר זמן וגם רק ע"י התנגלות יחפ"ה חסור, ומ"מ הסרת השלחן קיל עפי.

דף פ' ע"א

וכן כתב הרמב"ם צרי"פ הכונס וז"ל: "ומסתברא נמי אצו סכינו ומבאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברתה מלוי ודחוקי ליכא למחש שוכנבו חיליו אלא ממנו דלא טפה צאנפיה", וזה לא כהתוס' צנסהדרין ע"ז ע"א עי"ש במהרש"א.

דף פ"א ע"א

ואסור לפי"ז ליתן את התבשיל של הנכרי לתוך הקדירה גם אם הקדירה עדיין עומדת על השלחן, וז"ע צס"י ש"ז סעיף י"ח, ואולי רק לומר לו הוא דשרי ולא ליתן לו את הדבר.

דף פ"א ע"ב

אמנם בערוך השלחן סי' שו"ה אות ל' הביא שם דברי המהר"ם וכתב דמיירי בגין שהיו שניהם בעשים אחת ומשמע דגם צס"י רי"ג מיירי דוקא בעשיה אחת. ועיין צנ"ח של הרמב"ם צפ"ט משנת ה"ד.

דף פ"ו ע"א

כתב צב"ת בשמים ראש סי' קל"ד על נילוף שנפל על מפת שלחן ועדיין לא נאחז בו
מאז לכבותה חי הוי בגחלת של מתכת או לא, וז"ל: דצין לר"י וצין לר"ש
האיסור הוא מבום עשיית פחמים והני נילופות לאחר כיצוין חין צהם ממם כלל,
ואף שאין לכצוי שיעור דבר הראוי לפחם מיבו צעינן, וכיון שכן חין צידונו לומר
שאסרו חכמים במקום דלוקה גדולה וויפסד עכ"ל, ועיי"ש במפרש באופן אחר
את הגמ' בסוף פרק כירה. אך שוב ראיתי צב"ת מלמד להוסיף על אר"ח סי' סי'
שמציא תשובה זו ומאריך בזה עיי"ש.

דף צ"א ע"ב

אע"ג שאם עשה הנכרי לזכרו מותר גם לישראל, ואפי' אם עשה לצורך עצמו
ולצורך ישראל ג"כ יש מתיריט במצואר צב"ה"ל סי' רע"ט, מ"מ גראה שסובר
התו"ש דאף שמוותר לומר לנכרי לעשות מלאכה לעצמו מ"מ אם כוונת הישראל היא
כדי שיוכל גם הוא ליהנות מזה אח"כ ה"ז אסור ולי"ע.

דף צ"ב ע"ב

כיון שתחילת ההדלקה הייתה לצורך פקד"י שדומה שצת רואין גם את המשך
ההדלקה כשצת ממלאכת איסור, משא"כ בדולקת מערב שצת כיון שתחלת ההדלקה
היה אסור צשצת יתכן שרואין גם את המשך ההדלקה שנעשה צשצת כאילו לא שצת,
אך עיקר תמיכת השטמ"ק אינה מוצנת לי כראוי.

דף צ"ג ע"ב

שכרי לפי הל' דלא סגי צמה שתחילת ההדלקה הייתה לאורה אלא זריכים שגם
צשעה שמצרך יהיה ראוי להאיר מסתבר דטעמא דעל עמומות חין מצרכין הוא מפני
שאין להן שלהבת.

תוכן הענינים שבאו בספר

פרק ראשון

(א) ביאור נכון לשטת הרמב"ם בטעם איסור המלאכה אש צו"ט.

(ב) הערות על דברי הכת"ס ז"ל בענין זה.

(ג) חדוש גדול לדעת הרמב"ן ז"ל אסור להמליח אש מה"ט.

(ד) קצרה ישרה בענין מתוך, ועפ"י ישוב לפסק הרמב"ם בפ"ג מה' חמץ.

(ה) הקירוב בדברי הרמב"ן הנ"ל.

(ו) טעמים שונים להיתר הצערה צו"ט.

(ז) ביאור ציקוד ההבדל בין מכשירי אר"י לאר"י עלמנו.

(ח) דברים חשובים ליושב את דברי הר"ן ז"ל גבי הולכת סבין אלל צהמה צו"ט.

(ט) חדוש דהיתר מכשירי אר"י צו"ט כוי רק כמו דחיה.

(י) הקירוב צמצול לחולה בשבת ואח"כ נזמן חולה שיש צו קבנה.

(יא) שהי קצרות ליושב את דברי הרשב"א שכתב דמאן דלית ליה מתוך כ"ש דלית ליה הואיל.

(יב) בענין מתוך ממלאכה אר"י למכשירין.

(יג) דעת המג"א בענין היתר הצערה

צו"ט, וישוב הגון לדברי הר"ן ז"ל בענין היתר ציקועאים צו"ט.

(יד) חדוש דמלאכה כנעשים צגוף האוכל שרי אף לנורף מכשירין.

(טו) הנחת אורה או חימום אי מיקרי אר"י או לא.

(טז) בענין כבוי צו"ט לנורף אר"י.

(יז) ישוב לשתי תמיהות הגרע"א ז"ל בענין מרצה צשיעורין.

(יח) טלטול מוקצה צו"ט לנורף הנחת אורה.

(יט) פירוש אחר צכונת דצרי הרמב"ם ז"ל.

(כ) דין המלאכה אור צו"ט אש לא היה אפשר מאתמול.

(כא) סיכום כל הדברים נענין דלקת מאור האלקטריא צו"ט.

פרק שני

(א) שטח הראש"ד ז"ל והמקטעף מזה לעניני מוקצה ונולד.

(ב) דין אש עצר וחוליא אש אש מותר להשתמש צו לדעת הרמב"ם.

(ג) הקירוב אי מהני טעמא דדעתיה פילויס להפקיע איסור מולד.

(ד) ביאור לדברי הרב המגיד דעת הרמב"ם.

- (ה) שני יסודים לשטת הרמב"ם בפ"ב מהירוש' ה"ב.
- (ו) הקירה בטעם איסור נולד, ועפ"י ביאור לדברי הגמ' צ"ל דף וע"א.
- (ז) ביסוד הדין דאין מוקלה בשל עכו"ם.
- (ח) דעת המרש"מ לדעת הרמב"ם אין לאסור צדיעצד את האש משום נולד.
- (ט) הקירה חדשה צהדלקת גפרור ציריט ע"י עכו"ם.
- (י) ספיקות צכונת דברי הראש"ד ומחלקותם.
- (יא) קצרות שונות לחלק בין מוליד ריחא למוליד אש.
- (יב) הקירה חדשה לאסור ליהנות ממאור האלקטריא צשצת ויר"ט.
- (יג) חדוש גדול דשרי לטלטל מנורה אלקטריית צשצת לצורך גופה ומקומה אף צשעה שהיא דולקת.
- (יד) טעמים שונים לאיסור טלטול נר הדולק צשצת.
- (טו) צענין מדידת הזמן, ומדידת חום צני אדם צשצת ויר"ט.
- (טז) טעמים שונים לאיסור קמיכת קדרה צצקעת ציר"ט.
- (יז) תקירה צענין צסיק לכלי שמלאכתו לאיסור.
- (יח) ספק גדול אי שרי לטלטל גפרורים ציר"ט שלא לצורך גופם ומקומם.
- (יט) עוד קצרה להחיר לטלטל צשצת מנורה אלקטריית אף צשעה שהיא דולקת.
- (כ) הקירה צטעמי איסור מוקלה והמסתעף מזה לענין הנאה מן המוקלה.
- (כא) יסוד לדברי הר"ח ז"ל צמקי צ"ל דף ד' ע"ב.
- (כב) מסקנא דשרי ליהנות מן המוקלה.
- (כג) דעת הגאון מוהרל"פ פראנק שליט"א צענין הדלקת מאור האלקטריא ציר"ט.
- (כד) דעת הגאש"ד מדיטרוט צזה, והשגות על דברי שניכם.
- (כה) השגות על דברי הכת"ס צחא"ח ק"י ק"י.
- (כו) טעם אחר לאיסור המלאכה אש ומאור האלקטרי ציר"ט.
- (כז) הקירה צענין איסור עשית כלי ציר"ט, וצענין הדלקת האלקטריא.
- (כח) מכתב מאחד המומחים צענין מאור האלקטריא.
- (כט) סיכום מכל הדברים לענין הדלקת האלקטריא.

פרה שרישי

- (א) צענין גרמא צמלאכת שצת.
- (ב) הקירה אש בהדלקה והכצוי של האלקטריא חשיצ במלאכה צידים או לא.
- (ג) דעת הגאש"ד מוהרל"פ שליט"א צזה, והערות על דבריו.
- (ד) יסודים שונים לפסק הרמב"ם בפ"ג מה' רולח היר"ט, והמתבאר מזה לענין אלקטריא.
- (ה) טעמים שונים על ההדלקה והכצוי דחשיצי במלאכה צידים ממש.
- (ו) ביאור רחצ צדון גרמא לגצו איסור מחיקת השם.
- (ז) הצדל צין גרמא צמלאכת שצת לגרמא צמקין ורליחה.
- (ח) צענין אשו משום חליו.

- (ט) ביאור רחב לכלל דאמרו בגמ'
שאיני שבת דמלאכת מחשבת
חקרה תורה.
- (י) חקירה זיקוד איסור של
הצטרכה בשבת.
- (יא) דיני גרמא גבי שאר מלאכות שבת
חזן מכבד.
- (יב) צדין טהינה ברהי"ט של מים אי
חשיב כטוהן צידים או לא.
- (יג) צדין העמדת עלוקה למזילת דם
האדם בשבת.
- (יד) צענין לאו שאין צו מעשה אם
העצירה באה ע"י מעשה.
- (טו) כדל צין מעשה דשבת לענין לאו
שאיין צו מעשה.
- (טז) צענין חיוב חטאת דצענין דוקא
שיכי' תחילתן וקופן שגגה.
- (יז) חקירה אם הזרס הראשון הבא
לתוך הזכויות חשיב כמו או לא.
- (יח) שטת הרמב"ם צפרילת גדר צפני
בהמת חצרו.
- (יט) קושיא עלומה במחילת הכרה
שנפלה.
- (כ) קושיא עלומה של הגאון ר' חיים
קאלעוויצקי ז"ל.
- (כא) חקירה אם ע"י חצור החוטאים
חשיב כאילו הוא נותן שמן לתוך
הכר.
- (כב) דיני גרמא במלאכות דרבנן.
- (כג) קיבוס כל הדברים לענין אלקטריא.
- (ג) יסודים שונים והערות הרבה
לקהירת הגמ' שבת דף ק"כ ע"ב
להא דמק' צ"ק דף ק' ע"א.
- (ד) הערות על היסודים הנ"ל.
- (ה) חדוש דטעמא דאשו משום חליו
לא מהני כלל לענין שבת.
- (ו) צדין הושבת קדרה על התנור
בשבת קודם הסקת העכו"ם.
- (ז) צדצר נתינת משקין על הטלית
כדי שיכבה.
- (ח) זיקוד הכדל צין מחילת כלים
מלאים מים למחילת מים עלומה.
- (ט) חילוק צין הערכת שעון מעורר
צע"ש לנתינת מים לתוך הכלי.
- (י) חקירה בשעון המדליק ומכבה
צלי שום השמעת קול.
- (יא) הערה חדשה צפ"י הגמ' בטעם
דאין נותנין מים לתוך הכלי צע"ש.
- (יב) דעת המח"ה צענין גורס צע"ש
למלאכה שתתחיל ותגמר בשבת.
- (יג) פירושים שונים בכוונת דברי
הירושלמי גבי איסור נתינת הטיב
לרחיים של-מים צע"ש.
- (יד) צענין כצוי גחלת של מתכת ושאר
הדברים שאינם נעשים פחס.
- (טו) דעת הרמב"ם והראש"ד במצטער
גחלת של מתכת.
- (טז) חומרא לכל ירא שמים צענין
שציתת כלים.

פרק חמישי

ענהא

- (א) צענין צרכת מאורי האש.
- (ב) נר שהודלק בשבת ע"י כלי אי
מזכיקין עליו במ"ה או לא.
- (ג) נר שהודלק בשבת ע"י עכו"ם
עצור הולך שאין צו סכנה.
- (א) צענין הערכת שעון צע"ש כדי
להדליק ולכבות בשבת.
- (ב) צענין הערכת שעון מעורר כדי
לכבות.

פרק רביעי

- (ד) הערה צעיקר הצרכה על מאור האלקטרי
- (ה) חילוק בין מלאכה שהיא נעשית ע"י עכ"ס לנעשה ע"י כלי.
- (ו) קצרה צענין איסור שביתת כלים.
- (ז) גהלת של מתכת אי חשיב אם לענין צרכה זו או לא.
- (ח) חקירה צעיקר הטעם דצענין דוקא שלכבה כדי לצרף.
- (ט) צענין צמ"ה על ראית השלכבה דרך זכוכית.
- (י) בונה אחרת לדברי הירושלמי צענין כ"ל.
- (יא) דין ראית האור דרך זכוכית עבה.
- ענה ב)**
- (א) צענין מלות נר חנוכה.
- (ב) חקירה צמלות כ"ח אי צענין דוקא פתילה ושמן או דילמא דקגי רק צאור.
- (ג) חקירה אי צענין דוקא מידי דצר כלוי דומיא דשמן שנעשה בו הכנס.
- (ד) דדין מוקף שמן צנר אי חשיב מדליק לגבי מלות כ"ח או לא.
- (ה) חקירה אי צענין דוקא שיכר השמן צתוך הנר או דקגי הף אם הוא צתוך שפופרת.
- (ו) עפ"י החקירה כ"ל יש לחקור באלקטריא.
- (ז) דדין גרמא למעשה הכדלקה אי חשיב מדליק או לא.
- (ח) חקירה כעין זו צמלות הדלקת נר שבת.
- (ט) קצרה לחלק בין מלות הדלקת נר שבת למלות כסוי הדפ.
- (י) צענין גרמא לפתוחי הוהם גבי אפוד.
- (יא) קצרה להצריך דוקא שלכבה צמלות הדלקת נר חנוכה.
- מלואים**
- (א) הערות השוואות הנוגעות הרבה לעיקרי הדברים שנגוף הספר.
- מילי דאבא**
- (א) ביאור לדברי הרמב"ם ז"ל צענין המלאת אם ציו"ט.
- (ב) צענין גרם כצוי.
- (ג) צענין אם שדולק ואינו מכלה כלל.